

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VÝZNAM RODINY V SOUDOBÉ SPOLEČNOSTI

Autor práce: Josef Krejčí
Studijní obor: BPČ
Forma studia: Kombinované
Vedoucí práce: Mgr. František Šnitr
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Josef Krejčí

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Význam rodiny v soudobé společnosti.

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Importance of family in contemporary society

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Mgr. František Šnitr

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): září 2019

Cíl bakalářské práce:

Cílem bakalářské práce bude charakteristika rodiny z pohledu legislativy i sociologie. Dalším cílem bude zjistit prostřednictvím dotazníkového šetření názor dotazovaných na význam rodiny a institut manželství v dnešní době.

	datum:	podpis:
Student: Josef Krejčí	10.9.19	Krejčí
Vedoucí práce: Mgr. František Šnitr	15.9.19	Mgr. František Šnitr

Schvaluji zadání bakalářské práce:

	datum:	podpis:
Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	18.11.19	R. Svatoš
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	19.11.19	R. Ferebauerová
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	23.11.2019	J. Dušek

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce – v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Františkovi Šnitrovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KREJČÍ, J. *Význam rodiny v soudobé společnosti : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 65 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. František Šnitr

Klíčová slova: rodina, dítě, rozvod, manželství

Bakalářská práce je rozdělena na dvě samostatné části - teoretickou a empirickou. Cílem této práce v první, tedy teoretické části je seznámení s řešenou problematikou rodiny a jejím významem. Teoretická část je členěna do šesti samostatných kapitol. Druhá část, tedy praktická, je založena na vyhodnocení dotazníkového šetření, které vede k potvrzení nebo vyvrácení předem stanovených hypotéz, které jsou uvedeny v 7. kapitole této práce.

Na začátku se práce zabývá vymezením pojmu rodina, jejími funkcemi a shrnutím historického vývoje. V dalších kapitolách pojednává o rozpadu rodiny a vlivu tohoto rozpadu na její členy, především pak vlivu rozvodu na děti. Dále charakterizuje možnosti a formy náhradní rodinné výchovy dětí v České republice. Při zpracování teoretické části bylo čerpáno mj. z odborné sociologické literatury, odborné literatury rodinného práva a „Nového“ Občanského zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník).

V praktické části je obsažena analýza výsledků z dotazníkového šetření a vyhodnocení předem stanovených hypotéz.

ABSTRACT

KREJČÍ, J. *The Importance of Family in a Contemporary Society* : *Bachelor Thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2020. 65 p. Supervisor: Mgr. František Šnitr

Key words: family, child, divorce, marriage, matrimony

Bachelor thesis is divided into two separate parts - a theoretical and a practical part. The aim of the first, theoretical part of this thesis is to acquaint the reader with the subject matter of the term family and its importance. Theoretical part is divided into six individual chapters. The second, practical part, is based on the evaluation of a questionnaire research that leads to confirmation or rebuttal of previously established hypotheses that are listed in the seventh chapter of this thesis.

At the very beginning, the thesis concerns itself with the establishment of term "family", its functions and a summary of a historical development of the term. In the following chapters the thesis deals with the dissolution of a family and the effect of such on its members with focus on the divorce and the effect that it has on children. The thesis also characterizes the options and forms of alternative family care for children in the Czech Republic. For the theoretical part, mainly sociological professional literature and family law literature, as well as the "New" Civil Code (Act No. 89/2012 Col. Civil Code), were used.

The practical part contains an analysis of the results of the questionnaire research and the overview of the hypotheses.

Obsah

ÚVOD	9
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 VYMEZENÍ POJMU RODINA	11
2.1 Typy, druhy a formy	12
2.2 Prostředí rodiny	13
3 FUNKCE RODINY	15
4 VÝVOJ RODINY A SPOLEČNOSTI Z POHLEDU HISTORIE	17
4.1 Pravěk	17
4.2 Středověk (Řecko, Řím, Staří Slované).....	18
4.3 Novověk a současná rodina	19
5 ROZPAD RODINY	23
5.1 Rozvod.....	23
5.1.1 Rozvodovost.....	26
5.1.2 Vývoj rozvodovosti.....	28
5.2 Vliv rozpadu rodiny na její členy	29
5.2.1 Děti a rozvod	29
6 NÁHRADNÍ FORMY RODINNÉ VÝCHOVY	33
6.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby	34
6.2 Pěstounská péče.....	34
6.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu	35
6.4 Poručenství	36
6.5 Opatrovnictví.....	37
6.6 Osvojení.....	37
6.7 Ústavní výchova	38
7 VÝZKUM	39
7.1 Cíl výzkumu	39
7.2 Vyhodnocení dotazníku.....	40

7.3	Vyhodnocení stanovených hypotéz.....	54
8	ZÁVĚR.....	55
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	57
10	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	59
11	PŘÍLOHY.....	60

ÚVOD

Bakalářská práce s názvem „Význam rodiny v soudobé společnosti“ se skládá ze dvou samostatných částí: teoretické a praktické.

První část, která je označena za teoretickou je složena z 5 kapitol (kapitoly 2 až 5), které budou zaměřeny na vymezení základních pojmů rodiny, její členitost a funkce. Mezi těmito kapitolami nalezneme také stručný popis historie rodiny a její vývoj ve společnosti od pravěku až po současnost. Nejrozsáhlejší kapitola teoretické části se věnuje rozpadu rodiny a jeho vlivu na rodinné členy. V závěru této části jsou vymezeny náhradní formy rodinné výchovy.

Druhá praktická část, je založena na empirickém výzkumu. Jeho nepostradatelnou součástí bude kvantitativní dotazník, jehož složení obsahuje 13 otázek (viz příloha III na straně 65). Výzkumná část bude členěna na 3 subkapitoly. V první budou stanoveny hypotézy, ve druhé dojde k vyhodnocení všech 13 jednotlivých otázek a z těchto získaných důležitých a nezbytných dat v poslední subkapitole, dojde k potvrzení, případně vyvrácení hypotéz.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Za hlavní cíl bakalářské práce je autorem stanoveno potvrzení nebo vyvrácení předem stanovených hypotéz (viz kapitola 7.1 na straně 39), které vyplývají ze studia odborné literatury. K jeho dosažení bude nezbytný sběr a vyhodnocení informací, vyplývajících z výsledků dotazníkového šetření, které bude zahrnuto v praktické části bakalářské práce.

Vedlejším a neméně důležitým cílem bude také seznámit čtenáře s obsahem celé teoretické části, která autora inspirovala k empirickému výzkumu.

Nejčastěji použitou metodou při tvorbě teoretické části bakalářské práce byla mj. práce s odbornou literaturou a legislativa ČR.

V praktické části byla využita metoda vlastního výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Kvantitativní dotazník byl vytvořen autorem na internetové stránce Survio.com. a po jeho schválení vedoucím práce došlo ke zveřejnění dotazníku na sociální síti Facebook. Nejednalo se o cílenou skupinu respondentů, okruh dotazovaných byl zcela náhodný a výsledky z dotazníku nebyly nijak upraveny.

2 VYMEZENÍ POJMU RODINA

Rodina je velmi široký pojem a je téměř nemožné ji přesně definovat. Můžeme na ní nahlížet z hlediska sociologie, psychologie, pedagogiky nebo práva a dalších vědních odvětví. Existuje mnoho definic rodiny, ovšem význam je v podstatě vždy stejný. Britský sociolog Anthony Giddens, který je v současné době považován za jednoho z nejvlivnějších moderních sociologických autorů definuje rodinu jako „skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“¹ Příbuzenstvím se pak rozumí vztah mezi jedinci, který vzniká sňatkem, nebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii.² Pojem jedinec lze považovat za synonymum ke slovu člověk.

*„Rodina se definuje především emoční podporou, kterou svým členům zaručuje. Toto pojetí je v souladu s durkheimovskou představou, podle níž je moderní rodina založena na vztazích.“*³ Tak zní jedna z dalších definic rodiny podle F. DE SINGLIHO v jeho díle „Sociologie současné rodiny“ (Portál, 1999).

Člověk jako savec je již od narození úplně bezmocný, a proto se o něj musí starat jeho rodiče a to minimálně do jeho čtyř až pěti let, než dokáže přežít bez jejich pomoci. Tento vývojový proces nazýváme socializace. Narození dítěte přináší životní změny pro celou rodinu, neboť tím dochází k propojení generací (z rodičů se stávají prarodiče, ze sourozenců strýcové a tety apod.) Zkrátka každý v rodině má svoji roli.

V původním výkladu pojmu rodina, pocházejícím ze starověku a středověku (tzn. od konce pravěku až po 15. století před našim letopočtem), které vycházelo z římského práva (antická kultura) a bible (židovská kultura), byla rodina chápána ve dvou smyslech:

- I. **Velká domácnost** - společenství lidí žijících pod jednou střechou, kteří spolu hospodařili a podléhali „hlavě rodiny“. Do této rodiny tedy počítaly jak pokrevní příbuzné, tak i všechny ostatní osoby žijící v domě (otroky, služebnictvo a zaměstnance).

¹ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 156.

² GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 156.

³ DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. s. 20.

II. **Systém širokého pokrevního příbuzenství** - platilo ve vědomí společensky vládnoucích tříd, např. Habsburkové a jejich „Dům Habsburků“, což nebyl pouze jeden dům na jednom místě, ale všechny obsazené trůny ve Vídni, Madridu, Praze, Bruselu aj. Šlechta považovala za rodinu celý rod (velká skupina lidí, která svazkem krve popř. bylo-li to nutné i pokrevně nepříbuznými udržovala majetek a jednotu moci).

Moderní rodina těmto představám neodpovídá. Předpokladem naší společnosti (kultury) je monogamická rodina, tvořena párem (mužem a ženou) a jejich dětmi.

Právní řád České republiky přesnou definici a vymezení pojmu rodina neobsahuje. Můžeme však zmínit nejdůležitější právní úpravu, která se na rodinu bezprostředně vztahuje:

- zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník
- sdělení č. 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte
- zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí
- zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
- zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

2.1 Typy, druhy a formy

Ze sociologického a antropologického hlediska můžeme rozdělit rodinu na nukleární typ, za který se považuje rodina složená z dospělých manželů a jejich vlastních nebo adoptivních dětí žijících ve stejné domácnosti. Pokud v této domácnosti žijí i další blízcí příbuzní, jako např. prarodiče, bratři a sestry se svými manželskými partnery, tety, synovci apod. jedná se o druhý typ tzv. rozšířenou rodinu.

Rodina, ve které se jedinec narodí se nazývá orientační a rodinu, kterou člověk v průběhu života založí se svým partnerem či partnerkou, označujeme za prokreační.

Jedním z klíčových pojmů týkajících se rodiny je manželství. Tím chápeme společensky uznávaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dochází ke vzniku příbuzenského vztahu mezi novomanželi, ale také jejich rodiči, sourozenci a dalšími pokrevními příbuznými. Zde ještě rozlišujeme rodinu v širším a užším příbuzenství, které se uplatňuje především v právním odvětví.

Naše právní předpisy manželství charakterizuje jako *trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem*⁴, jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Uzavření manželství by mělo předcházet vzájemné poznání charakterových vlastností a zdravotního stavu a mělo by být zcela dobrovolné. V České republice je manželství striktně spojeno s monogamií, tedy podmínkou mít pouze jednoho manželského partnera. V některých státech (Východní země) tato podmínka neplatí a připouští opak monogamie, kterou je polygamie. To je manželský vztah s více než jedním partnerem nebo partnerkou buď ve formě mnohoženství, označováno jako polygynie nebo ve formě mnohomužství, označovaného za polyandrii, která je daleko vzácnější.⁵

Základní rodina jako institut osob spjatých manželstvím se dvěma rodiči se může a také vyskytuje ve formě tzv. neúplné rodiny, kterou definujeme jako rodinu, ve které je dítě, popř. děti vychovávané pouze jedním z rodičů.

2.2 Prostředí rodiny

Rodina společně sdílí svůj vymezený prostor, území a to v podobě bytu nebo domu. Toto teritorium rodinu brání před vnějšími negativními vlivy a stejně tak by si ho měli chránit před špatnými vlivy vnějšího světa jednotliví členové rodiny. Tento obranný instinkt mají mocně vyvinuty i zvířata, které si své území brání před vetřelci. Nikdo však tento instinkt nemá vyvinutý jako člověk. Naruší-li někdo jeho teritoriální hranici, reaguje agresivně. V Americe je tento instinkt dokonce podpořen i právním předpisem, který dovoluje při neoprávněném vstupu na soukromý pozemek použití zbraně. Každý, kdo vstupuje za práh rodinného domu to může udělat pouze v případě, je-li k tomu opakovaně vyzván nebo byl-li mu k tomu dán výslovný souhlas.⁶

Dům, popř. byt, který můžeme nazvat domácností lze rozlišit na veřejnější části (obývací pokoj) a soukromější části (ložnice). Pro návštěvníky domácnosti platí nepsaná pravidla (spíše etická), která udávají směr v tom kdo, kdy a za jakých podmínek může vstoupit. Zda je pro rodinu vhodnější dům nebo byt, záleží na mnoha faktorech, jako třeba ekonomická úroveň rodiny, její potřeby apod. Někomu vyhovuje žít v bytě,

⁴ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In Sbíрка zákonů, Československé republiky. 1963, částka 53, s. 339-350, § 1. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1232>>.

⁵ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 157.

⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 77.

někomu zase dům se zahradou. Jsou i rodiny, které žijí na venkově a na víkend jedou do města, jiné zase žijí ve městě a víkendy tráví na venkově. Možnosti doby od 20. století, jako je třeba dokonalé („bez práce“) vytápění elektřinou či plynem, nebo osvětlením, významně zvyšují komfort rodiny. Domácnost není jen prostředím, ve kterém rodina žije, ale je také jejich vizitkou pro společnost.

Do rodinného prostředí se také mimo nemovitost, ve které rodina žije, zahrnuje také široké okolí, které na její členy působí (má vliv) jako je škola, práce, vesnice či město s jeho subjekty (např. sousedi).

3 FUNKCE RODINY

Pro dítě je rodina první sociální skupinou, se kterou se ztotožní a která se významně podílí na formování (vývoji) jeho osobnosti. V rodině je třeba dodržovat pravidla a řád, které by měly být zastoupeny především mužským elementem (otcem).

Blahoslav Kraus ve své publikaci „Základy sociální pedagogiky“ (Portál, 2008) popisuje funkční rodinu jako instituci, která své funkce vždy plní přiměřeně. O dysfunkční rodině uvádí, že některé funkce nejsou plněny dostatečně, ale není tím zásadně ohrožen celkový život rodiny. Ovšem dysfunkční rodina přispívá k patologickému chování, což může v některých případech vyvrcholit až v afunkční rodinu, tedy nezvládání základních funkcí. Následkem toho dochází k vnitřnímu rozkladu a zásadnímu narušení socializačního vývoje dítěte.⁷ Kraus funkce rodiny rozčlenil do šesti typů následovně:

- a) **Biologickoreprodukční funkce** - tato funkce má význam jak pro celou společnost, tak i pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj stabilní rozvoj potřebuje stabilní základnu. Ve většině vyspělých zemí se dítě často považuje za překážku v kariérním růstu, seberealizace a v rodinách s nízkými příjmy dokonce jako přepych. To je v současné době jeden z důvodů poklesu porodnosti a výskytu rodin pouze s jedním dítětem nebo zcela bezdětných párů, zvýšení věku rodičů (především matek) apod.
- b) **Sociálně-ekonomická funkce** - zde je rodina postavena jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Při narušení této funkce dochází k hmotnému nedostatku rodin. Dnes existuje řada rodin, které představují ekonomickou (výrobní, obchodní) jednotku jako rodinnou firmu (buď částečně vedle hlavního zaměstnání, nebo jako hlavní činnost).
- c) **Obranná funkce** - můžeme také nazvat jako funkci zaopatřovací, nebo pečovatelskou, která spočívá v zajištění základních životních potřeb (hygienických, biologických, zdravotních) dětí a všech ostatních členů rodiny. Část této funkce zabezpečuje i stát skrze důchodové a nemocenské pojištění, domovy důchodců, léčebny pro dlouhodobě nemocné, zdravotní, povinné preventivní prohlídky, očkování apod.
- d) **Sociálně-výchovná funkce** - touto funkcí rodina jako první sociální skupina učí dítě přizpůsobit se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování ve

⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. s. 80-83.

společnosti. Přípravuje děti i mladistvé na vstup do praktického života. Zde je třeba brát zřetel na působení generačních rozdílů, (mobilní telefony, počítače aj.) které působí na celou rodinu, která se skládá např. ze třech generací. Některé rodiny tyto rozdíly zvládají sami, jiné spoléhají na školská zařízení, resp. učitele jako odborné pracovníky. Dalším zásadním krokem je správná výchova. Nevhodné přístupy (styly) ve výchově se „podepisují“ na dětech už od narození a mají zásadní vliv na zbytek jejich života. Jedná se např. o: hýčkání (vše dovoleno), sklony k hypochondrii (nepřiměřené obavy), příliš tvrdou výchovu (fyzické násilí) atd. Je nutné si uvědomit výchovné rozdíly mezi pohlavím, které perfektně uvádí např. psycholog a lektor Milan Studnička ve svých publikacích.

- e) **Rekreace, relaxace, zábava** - je jedna z velmi důležitých funkcí pro rodinu, na kterou by se nemělo zapomínat. Největší význam mají tyto aktivity především pro děti, ale týkají se všech členů rodiny. Týká se např.: trávení volného času, dovolené, společných činností v domácnosti apod.
- f) **Emocionální funkce** - je zásadní a nezastupitelná, která vytváří citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistotu. Od 90. let přibývají rodiny, které tuto funkci plní s velkými obtížemi, resp. ji neplní téměř vůbec. Důvodem jsou rozvody, dezintegrace, zaneprázdněnost atd. V důsledku toho narůstá počet deprivovaných nebo týraných dětí.

Podle amerického sociologa 50. let T. Parsonse moderní rodina mnohé ze svých dřívějších funkcí ztratila a převzaly je jiné instituce a zůstává jí hlavně úkol utváření osobnosti dětí a stabilizování těchto funkcí u dospělých.⁸

⁸ DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. s. 20.

4 VÝVOJ RODINY A SPOLEČNOSTI Z POHLEDU HISTORIE

Pro H. Spencera je vývoj společnosti vyšší stádium vývoje přírody. Ve svém neobyčejně vlivném díle „O studiu sociologie“ (Rozhledy, 1898) uvádí, že: „*abychom porozuměli vyšším formám rodinného života, musíme je sledovat od nejnižších tvarů, jež jsou charakteristické pro nejprimitivnější společnosti.*“⁹

Za tyto nejnižší tvary považuje období, které nám předcházelo a proto si je pro srovnání a porozumění popíšeme.

4.1 Pravěk

Archeologie je jediným vědním oborem, který nám dokládá způsob života v tomto období. Je zcela jisté, že člověk žil ve skupinách lidí a téměř jisté, že šlo o pokrevně spřízněné skupiny, které se živily, lovem a sběračstvím. Je pravděpodobné, že se jednalo o klany, pro které bylo typické mj. sdílení stejných náboženských kultů, obývání společného teritoria, vnitřní a vnější ekonomické vazby a pravidla dovolující a zakazující jisté sňatky. Představa lidské společnosti bez nějaké organizace a koordinace je nereálná. I tyto klany byly převážně řízeny radou starších, která měla kompetence sloužit jako soud. V této společnosti měli všichni své jasné role a funkce. Pro muže to byl lov a pro ženy sběračství. Kolem desátého až osmého tisíciletí (př. n. l.) vlivem oteplování označováno jako „neolitická revoluce“) bylo lidem umožněno začít pěstovat rostliny a později i chovat zvířata. Tato kultura nevedla k válkám (pouze skromné hrozby). Ženské a mužské kultury, které se mezi sebou přetlačovaly postupně vyvrcholily v mužskou vládu („patriarchát“) a to jak v rodinách a ve společnosti, tak i v náboženských kulturních.¹⁰

Kolem roku 8 000 př.n.l. (po neolitické revoluci) se výrazně změnila situace rodin. Ženy sely semena a rozšířila se výroba keramiky a tkalcovství (pravděpodobně iniciace žen po zkušenostech ze sběračství). Došlo k vzniku obhospodařených území, rozvinutí řemesel, obchodu a vojenství. Společnost se rozdělila podle majetku (hierarchie). V rodinách začal stoupat počet dětí a tím i počet obyvatel na území.

⁹ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. s. 25.

¹⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 20.

4.2 Středověk (Řecko, Řím, Staří Slované)

Doba předklasická (8. a 7. stol. př. n. l.) byla řecká společnost organizována ve formě širokých rodů (sborů rodin). Rodiny uctívaly společného předka a používaly jeho jméno. V čele rodu stál král, který byl nejvyšším politikem a soudcem. Ženy měly větší volnost, ovšem rodina byla striktně patriarchální (vláda otce). Ženy se mohly účastnit rozmluv (některé i řídily), chodit do města bez mužského doprovodu apod. Příslušely jim všechny obvyklé domácí práce včetně vaření (mimo přípravu masa, která patřila k lovecké tradici mužů). Mužům se tolerovaly konkubíny („souložnice“), kterými byly převážně otrokyně, jejichž potomci mohly být za určitých podmínek uznáni za legitimní (člena rodiny). Doba sebou nesla různé tradice, jako soutěže o nevěsty (řečnické, pěvecké, taneční, atletické), dary pro otce nevěsty, věno pro nevěstu, (po)porodní rituály apod. Některé tradice z těchto dob si lidé uchovali dodnes. Společnost byla dělena na: rady --> kmeny --> fyly --> demy --> fráterie (pokrevně příbuzné).¹¹

Nejmenší jednotka společnosti byl „Oikos“ (obydlí) tzn. celá domácnost (dům i půda) i s majetkem, zvěří a otroky, kteří žili společně s „hlavními“ členy rodiny. Muži byly společností nuceni k sňatkům, aby udrželi rodinný kult (mužským následovníkem), jinak jim hrozil trest popř. veřejné pohoršení. Postavení ženy v rodině bylo stále podřízené, mohly se vzdělávat pouze v domácnosti s ostatními členkami. Pečovaly o řádný chod domácnosti. Muž doma trávil minimum času a když už byl doma, tak se ženou moc nekomunikovali. Dokonce i k sexuálnímu styku muž dostával doporučení od zákonodárce. Pro muže byl rozvod bez formalit, obzvlášť pokud šlo o nevěru nebo neplodnost, což neplatilo pro ženy, které musely rozvod řešit cestou státního úředníka, („archonta“) kde jediným důvodem pro rozvod bylo prokazatelné špatné zacházení se ženou (násilí). Regulace rodinných členů se prováděla formou odkládání dětí na veřejném místě (drtivá většina dětí zahynula).¹²

Kolem roku 450 př. n. l. byl sestaven právní kodex (Dvanáct desek), který prohlásil rodinu za základní jednotku společnosti. Staré římské právo rozlišovalo dva druhy sňatku („přísný“ a „volný“). „Přísný“ byl sňatek, ve kterém byla žena v péči manžela a ve „volném“ sňatku byla žena v péči svého otce. S nástupem císařství bylo „přísné“ manželství už jen o poslušnosti ženy k náboženskému kultu mužovy rodiny.

¹¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 22-23.

¹² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 24.

Zde došlo k vydání nových zákonů, které posilovaly tradiční rodinná pouta (např. zvýhodnění rodin s více dětmi, zaměření proti cizoložství apod.), ovšem bylo neúspěšné.

Po pádu starověkého římského impéria se objevily nové formy organizace společnosti ve Francii, Německu a postupně i ve zbytku Evropy. Slované po příchodu na naše území (cca 5. stol. n. l.) žili v malých vesnicích a v hradištích, kolem nichž byly dřevěné palisády (obrný prvek), ve kterých provozovali zemědělství. V rodinách platil stále patriarchát, ovšem polygamie se už týkala pouze mocných a bohatých. Po rozšíření křesťanství byla společnost označována za „stavovskou“, kde měla každá společnost („stav“) svůj životní styl, specifický typ rodiny a dokonce i odlišné právní normy. Nejvyšším „stavem“ byla šlechta, dalšími duchovní, kupci, měšťané a venkované. Jedinec, který nebyl součástí nějaké rodiny měl velmi těžký život a na okraji společnosti přežíval ve městech bez zázemí. Středověká rodina potlačovala jednotlivce, vnucovala vlastnictví a ukládala odpovědnost. Bylo běžné soužití širších rodin (3-4 generace) ve městech (pouze nejmajetnější) i na venkově. Dětství trvalo pouze do zhruba osmi let a poté se dítě stalo dospělou osobou. To znamenalo buď začít pracovat v zemědělství, nebo odejít do učení (obvykle mimo domov), což mohlo znamenat, že už tento jedinec své rodiče nikdy neuvidí (brzy umírali). Shrňme-li si tedy poznatky z této doby, tak společnost rodiny chápala jako společenskou, výrobní a výchovnou jednotku.¹³

4.3 Novověk a současná rodina

Rodiny průmyslově vyspělých zemí v byly novověku koncem 18. století nuceny k omezení počtu dětí kvůli omezeným zdrojům obživy. Zájem o rodinu se ve společnosti začíná výrazně zvyšovat. Dosud byly citové potřeby v rodinách podřízeny hospodářským zájmům. Posláním rodiny bylo především plození dětí. Láska mezi manželi, která do této doby pohoršovala ve společnosti se po roce 1800 našeho letopočtu přetvářela se vznikajícím romantismem ve společenskou normu. V roce 1792 byl uzákoněn rozvod, který byl následně v roce 1816 zrušen. Ženy byly tímto aktem

¹³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 25-26.

ekonomicky znevýhodněny. Muži měli právo na své mužské potomky starší sedmi let. U nás byl rozvod znovu uzákoněn až v roce 1950 (Československo).¹⁴

Následovala revoluce za občanskou rovnost, která měla v podobě ženské emancipace výrazný vliv nejen na rodiny ale i na celou společnost. Rok 1870 přinesl boj o ženská práva vlastnit majetek. Právo volit bylo ženám umožněno až po první světové válce - zprvu v Anglii a poté v ostatních zemích (např. ve Švýcarsku až po druhé světové válce). Ženské právo volit s sebou ovšem neslo mnoho výsad: splnění věkové hranice 30 let, status ženy starající se o domácnost a také musela být vdaná. Ženy se postupem času stávaly rovnocennými mezi muži, čímž se formálně naplnil proces připravovaný už od 12. století (kult citového vztahu k ženě). Tím se začala rozpadat patriarchální rodina, která byla téměř veřejnou institucí (komunismus se u nás neúspěšně pokusil navrátit rodiny zpět ve věci veřejné) a klesá i prestiž muže v rodině. Zbořily se všechny předsudky o „erotické zamilovanosti“ jako nemoci, o „rodině“ jako pouhé poslání plození dětí a o „lásce“ jako hloupé vášni, která zamítá přírodu a přirozenou stupnici hodnot. Ženy začaly studovat ve školách a pracovat mimo domácnost, čímž se staly domácí práce přítěží. Pro muže to znamenalo, že přestali být jediným živitelem rodiny, ovšem na trhu práce ženy měly a dosud stále mají horší postavení než muži. Lidé se stali bohatšími a tím se společnost stávala méně hierarchická. Pracovní síla se soustředila do měst (továrny). Na přelomu 19. a 20. století začaly v průmyslu pracovat také ženy a někde i děti. Tato „nová doba“ označována jako civilizace měst a továren posílila význam rodiny, která se přenesla až do dnešní (současné) „moderní rodiny“ - rodina jako útočiště před veřejným světem (místem citových potřeb, konzumu, rekreace a místem přerozdělování ekonomických hodnot). Zavedla se povinná školní docházka. Ve společnosti začal proces porovnávání rozdílů mezi muži a ženami. Sňatky se staly volbou snoubenců a souhlas rodičů s tímto aktem se stal už pouze dodatečnou formalitou. Rodinné vazby jsou zde nezrušitelné a nesměnitelné. Nejcenější statek poskytovaný rodinou dítěti už není majetek, ale vzdělání (nepřímo - volbou školy).¹⁵

¹⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 28-29.

¹⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 29-30.

F. DE SINGLY ve své publikaci „Sociologie současné rodiny“ (Portál, 1999) rozděluje vývoj současné rodiny na dvě období následovně:¹⁶

- I. **Rodina od 19. století až do 60. let 20. století** - kde je rodina tvořena ze tří prvků: manželské lásky, přísné dělby práce mezi mužem a ženou a pozorností věnované dětem (zdraví a výchově). Požadavek na muže (vydělat peníze) a na ženu (zůstat doma a starat se o děti a domácnost) se stal samozřejmostí.
- II. **„Postmoderní rodina“ (od 60. let 20. století)** - zde došlo k feminizmu (kritizování postavení ženy v domácnosti), kladoucí důraz na domácí specializaci rolí a funkcí. Počátek období měl značný vliv na stabilitu manželství a složení rodin. Společnost rozlišovala mezi rodinným a manželským životem. Panoval názor, že kdo neměl děti, tak neměl uzavírat sňatek (ženit/vdávat).

Dostáváme se k postindustriální společnosti naší doby (od druhé poloviny 20. století). Tato moderní společnost zaměřila svoji ekonomiku z výrobního (sekundárního) sektoru na sektor služeb (terciální).¹⁷

Tato doba výrazně změnila rodinné prostředí a nese s sebou např.: tendenci odkládání sňatků a rození dětí na pozdější (vhodnější) dobu - po ukončení studia nebo započaté kariéry; vyšší míru rozvodovosti; nižší míru sňatečnosti - zakládání neformálních rodin (bez sňatků); omezení dětí v rodinách popř. zcela bezdětné páry, apod. Tyto trendy vedou k posílení osobních zájmů před zájmy rodiny jako celku. Příčinou jsou spíše hypotézy o již zmíněné problematice emancipačního hnutí žen (např. ekonomická a společenská aktivita žen v konfliktu s jejich mateřskou úlohou, dostupnost interrupce apod.) Mnoho mužů patřících mezi jednoho ze dvou živitelů rodiny není příliš ochotno zastávat nutné práce kolem dětí a domácnosti (přežívající tradice a předsudky). Nároky těchto mužů kladené na současné emancipované ženy už ovšem nemají takový úspěch. Současné ženy jsou mnohem méně ochotny přistoupit k plnění mužských nároků patriarchálních forem manželského popř. partnerského života. (ženy jsou více nespokojené a dávají častěji podnět k rozvodům než muži) Dnes jsou

¹⁶ DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. s. 89-90.

¹⁷ Vývoj společnosti lze rozdělit na tři fáze - fáze agrární (vznik zemědělství cca 9 000 let př. n. l.), industriální (průmyslová revoluce během 17. a 18. století n. l.) a postindustriální.

ženy schopny sami uživit a vychovat děti, nebo dokonce s pomocí dnešní medicíny i „sami“ otěhotnět.¹⁸

Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy (ekonomická nutnost) - málokterá rodina by vystačila pouze s jedním platem. Vedle zaměstnání žena zastává většinu domácích prací. Muži jsou za práci lépe placeni než ženy, které mají jen výjimečně lukrativní pracovní pozici (úspěšná podnikatelka, právnička apod.). Muži jsou v ní spokojenější a od žen čekají pochopení a podporu. Ženy zase od mužů očekávají nejen pomoc v domácnosti a hmotné zajištění, ale také citový souzvuk a vztahové porozumění. V současné rodině 21. století jsou v některých rodinách určité role i „naopak“. Například žena, která vydělá více peněz než muž se krátce po porodu (většinou po „šestinedělí“) vrací zpět do zaměstnání a muž zůstává v domácnosti s novorozencem na tzv. „mateřské (rodičovské) dovolené“. Je ale třeba mít na paměti, že tento proces „zrovnoprávňování žen“ je dodnes neukončená záležitost. Ve společnosti i rodinách je tato problematika stále vidět.¹⁹

¹⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 30-32.

¹⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 35.

5 ROZPAD RODINY

Pod pojmem rozpad rodiny si téměř každý představí rozvod manželství. Ten ovšem není jedinou událostí způsobující tento negativní akt. Vedle rozvodu je třeba brát na vědomí také úmrtí jednoho či více členů rodiny. Jedná se samozřejmě o smrt jednoho z manželského páru. Dojde-li k úmrtí ostatních členů rodiny, označováno jako „širší rodina“, do kterých řadíme například prarodiče, nejedná se o podstatnou příčinou k rozpadu rodiny. Jejich smrt považuje společnost za „běžnou“ lépe řečeno přirozenou událost života.

Další velkou kapitolou rozpadu rodiny jsou rozchody mezi partnery. Hranice mezi rozvodem a rozchodem pochopitelně spočívá ve formě rodiny, tedy zda se jedná o rodinu, kde jsou rodiče manželským párem nebo o rodinu s dosud nesezdanými rodiči. Aktuálně zánik manželství, rodiny a domácnosti patří k základním tématům současnosti.

5.1 Rozvod

Je zcela zřejmé, že rozvodu předchází sňatek, nehledě na to, zda se jedná o sňatek civilní (občanský) nebo církevní. Autor se pro účely této bakalářské práce zaměří na sňatek občanský. Rozvod manželství a rozpad rodiny představují pro přímé účastníky tzn. rodiče s jejich dětmi a často i pro celou širší rodinu jedno z nejsvízelnějších období života. Četnými autory je označován za projev tzv. sociální patologie. Má své sociální, etické, právní, emoční a psychologické aspekty.²⁰ Názory společnosti na to, co všechno by měl nebo co musí manželský partner ve vztahu snášet se velmi liší. Ve většině kultur je překročení norem ženou postihováno přísněji než u muže a to obzvláště u nevěry (např. ukamenování v islámském světě). O tom jsme se už přesvědčili ve čtvrté kapitole této práce.

V České republice je rozvod jediným právním prostředkem k zániku manželství za života manželů. To ovšem není jediný způsob konce manželského soužití. Jsou zde ještě tři způsoby, nazývané jako dočasné ukončení, kterými jsou:²¹

- **Opuštění** - kde může být rodina „pouze“ opuštěna jedním rodičem

²⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte : dětská závist, žárlivost, nevěra a rozvod, nový partner v rodině, nevlastní sourozenci, vzpomínky z dětství*. 1. vyd. Praha : Grada, 2002. s. 39.

²¹ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2008. s. 206.

- **Rodina ve stavu „vyprázdněné skořápky“ (empty shell family)** - která žije takřka jíc „pod jednou střechou“, ale neposkytuje si emocionální podporu a komunikuje resp. spolupracuje pouze v nejnútnejší situaci.
- **„Rodičovské manželství“** - je podobné stavu „empty shell family“ s tím rozdílem, že zanikly nebo jsou kriticky oslabeny pouze manželské funkce. Výchova dětí a chod domácnosti jsou stále udržovány. Lidově řečeno „netahají do toho děti“.

Z teoretického hlediska můžeme rozvod rozdělit podle stadií na:²²

- I. **Manželský (rodinný) nesoulad** - je prvním (počátečním) stadiem, vznikající z vážných i téměř nepodstatných rozporů. Mezi partnery je zaznamenáno snížení schopnosti řešit rozpory a nalézat vhodné kompromisy. Tento nesoulad mezi manželi by se dal vzhledem k počtu rozvodů označit za běžný.
- II. **Manželský (rodinný) rozvrat** - při vyvrcholení nesouladu dochází k rozvratu základních rodinných funkcí (emoční, ekonomické, výchovné). Rozvrat může být dlouhodobého charakteru nebo pouze nárazový, označován též jako akutní.
- III. **Rozvod** - poslední stadium formálního ukončení manželství.

„Ukončení manželského vztahu rozvodem nelze chápat jako jeho prosté přerušování a zmizení, nýbrž jako postupné uhasínání, jako citovou i sociální, někdy i velmi pomalou a svízelnou transformaci.“²³

Příčiny rozvratu rodiny mohou spočívat v chování manželů jako např. partnerskou nevěrou, jejich opuštěním nebo násilným chováním. Jednání samo o sobě není jedinou příčinou rozvratu. Důvodem k rozpadu může být také vážná nebo nevyléčitelná choroba jednoho z manželů, neplodnost, impotence, frigidita apod.

Častým důvodem k rozvodu, nikoliv však právním, je již zmíněná nevěra. Ta ovšem není právním důvodem k rozvodu. Lidé jí dokonce i tají před soudním řízením, aby si neškodili, což potvrzuje i dotazníkové šetření provedené pracovníky

²² MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 133.

²³ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 135.

Výzkumného psychiatrického ústavu v Praze.²⁴ Naše právo za důvod považuje stav, kdy je manželství vážně rozvráceno. Konkrétně tím označuje stav, kdy manželský pár nemůže plnit svůj společenský účel, tzn. vytvořit zdravé rodinné prostředí, „správnou“ výchovu dětí a ztratí-li manželé schopnost vzájemné pomoci a podpory.²⁵

Proces rozvodu, jako právního aktu, začíná podáním návrhu (žádosti) o rozvod. Návrh lze podat i přes odpor druhé strany, tedy druhého manžela. Následuje rozvodové řízení - probíhá před okresním soudem, který je místně příslušný. Zde soud rozhodne o finančním (majetkovém) narovnání, způsobu péče o dítě či děti a o placení výživného („alimentů“) resp. jeho výši a frekvenci. Na těchto podmínkách se manželé mohou společně dohodnout. Pokud se tak nestane, tak rozhodne soud dle příslušných právních norem. Stejně je tomu i v případě majetku osoby, která zemřela a před smrtí nebyla ještě sepsaná všem známá závěť. Pokud nastane situace, že s rozvodem souhlasí oba dva manželé, zákon říká:

„Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé...“²⁶ a to za podmínek, že manželství trvalo nejméně jeden rok, manželé spolu nežijí déle než šest měsíců, jsou rodiči nezletilého dítěte, dohodli se na úpravě poměrů dítěte, majetku, svého bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po rozvodu (nutný souhlas soudu). Dohody mimo dohodu týkající se dítěte vyžadují písemnou formu s úředně ověřenými podpisy.

Právo považuje manželství z jedné strany za nezrušitelné („dokud nás smrt nerozdělí“), ale také za soukromou dohodu mezi manželi.²⁷

Je zcela logické, že pokud dojde k rozvodu manželství, tak se z původní (originální) rodiny kde děti žijí s oběma rodiči stává rodina neúplná. To znamená rodinu s jedním rodičem a jedním či více dětmi. V drtivé většině jde o matky a jejich vlastní potomky, ale v mnoha případech zůstává s dětmi také otec. Neúplné rodiny patří často v průměru do ekonomicky nejchudších rodin. Zde nastává situace nahrazení manžela v

²⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 118.

²⁵ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2008. s. 210.

²⁶ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sbíрка zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368, § 757. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.

²⁷ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2008. s. 207.

ekonomické oblasti státem. Z rodiny neúplné se může a někdy také stává rodina doplněná (rekonstruovaná). Ta už z podstaty slova doplnit či rekonstruovat napovídá, že se jedná o rodinu s jedním vlastním (biologickým) rodičem a druhým nevlastním rodičem. Buď s vlastní matkou a nevlastním otcem - převážně nebo vlastním otcem a nevlastní matkou. V poslední řadě se ještě může jednat o děti žijící s oběma nevlastními rodiči, popřípadě s někým jiným.²⁸

5.1.1 Rozvodovost

Je odvoditelné z počtu rozvodů, na které má podstatný vliv počet sňatků, že je rozvodovost podmíněna sňatečností. Za minulého režimu (tzn. komunismus) byl počet sňatků z velké části ovlivněn tím, jaké podmínky novomanželům nabízel. Např. umožnil právo k nemovitosti pouze manželům. Kdo se „nevzal“, neměl šanci získat byt.

Velká většina rozvodů „jsou nevyhnutelnou daní za vysokou míru osobní svobody, která je příznačná pro moderní západní demokratické společnosti.“²⁹ Byly provedeny četné výzkumy zabývající se problematikou rozvodovosti. Jednalo se například o výzkumy zaměřené na porovnání rozvodovosti se zahraničními státy, průměrného věku novomanželů, vliv dosaženého vzdělání na rozvod, průměrné délky trvání manželství ve vybraných letech aj.³⁰

Počet rozvodů nelze považovat za přímý ukazatel manželské nespokojenosti. V těchto statistikách totiž nejsou zahrnuty četné případy, kdy už spolu partneři nežijí, ale formálně se nerozvedou. Mnozí lidé spolu také zůstávají (žijí), i když jejich manželství není šťastné. Ať už je to z důvodů náboženských, resp. víry v posvátnost manželství nebo z obav finančních a citových problémů, které by jim rozvod přinesl. Nárůst rozvodů má mnoho příčin a dle A. Giddense všechny souvisejí s širšími sociálními změnami. Ve své publikaci „Sociologie“ (Argo, 1999) uvádí, že až na některé malé skupiny bohatých lidí už dnešní manželství příliš nesouvisí s potřebou předávat majetek a status z generace na generaci. Změnila se také ženská závislost nutnosti partnerství z ekonomického pohledu - jsou schopny na rozdíl od dob minulých uživit rodinu samy. Významným faktorem je také rostoucí tendence k hodnocení manželství podle míry osobního uspokojení, které jedinci poskytuje. V novodobé společnosti a rodinách slovo

²⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 155.

²⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 117.

³⁰ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. s. 181.

„já“ převažuje nad „my“.³¹ Příčiny růstu rozvodovosti se spíše nabízejí jako obecné hypotézy, v nichž bylo dosaženo shody.³²

Nelze opomenout smrt manžela, i ta je velmi ovlivňujícím faktorem k počtu rozvodů, neboť k rozvodu ani nemohlo dojít. Při srovnání současných rozvodů s těmi předešlymi je tento faktor ještě vlivnější, jelikož úmrtí v rodinách bylo častější a lidé se dožívali nižšího věku než je tomu dnes. Obecně platí, že čím déle manželství trvá, tím menší je jejich pravděpodobnost k rozvodu. Výjimkou potvrzující toto pravidlo je tzv. bilanční rozvod. Pod tímto pojmem se ukrývá rozpad manželství poté, co odchovalo děti (manželé nebo jeden z nich zjistil, že je k sobě už nic „nepoutá“).³³

V dřívějším Československu se průměrný věk novomanželů prvního sňatku pohyboval kolem dvaceti let. V ostatních státech to bylo mezi čtyřicet a šestadvacet lety, mimo Japonsko s jeho průměrem třiceti let. Běžné důvody takto brzkého manželství je mj. únik z rozvrácené rodiny, těhotenství partnerky, naivita a nezkušenost. Nyní věk stoupá vlivem větší citové a společenské vyzrállosti, vyšší ekonomické gramotnosti a upřednostňování pracovní kariéry.³⁴ Český sociolog a pedagog Ivo Možný považoval sňatek uzavřený před dosažením devatenácti let za nejsilnější prediktor neúspěšnosti manželství.³⁵

³¹ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 164-165.

³² MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. s. 181.

³³ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2008. s. 211-212.

³⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 138.

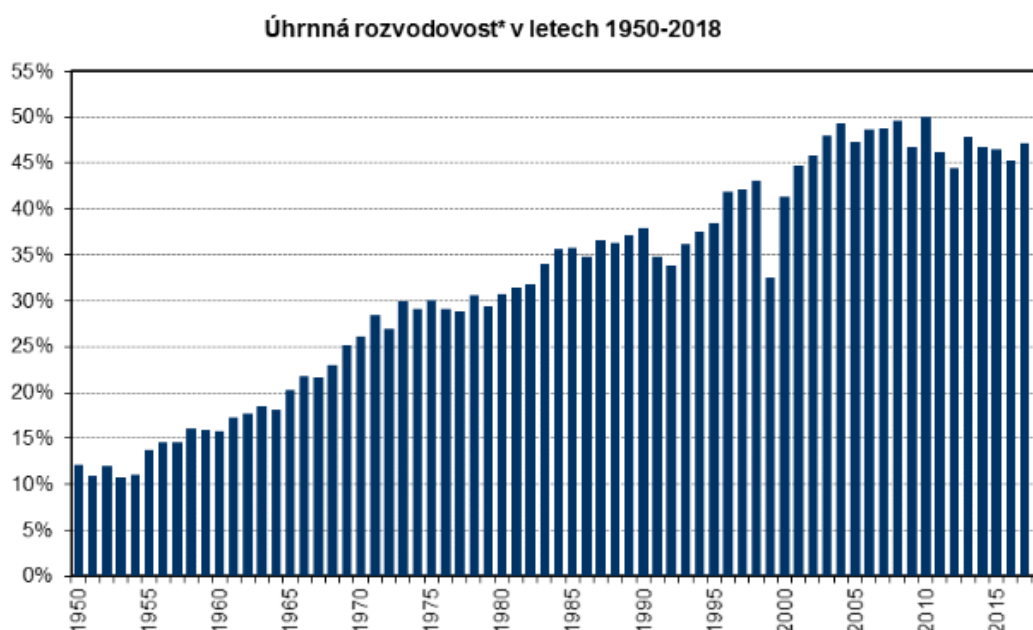
³⁵ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. s. 189.

5.1.2 Vývoj rozvodovosti

Tabulka č. 1 - Rozvodovost³⁶

Rok	Počet sňatků	Počet rozvodů	Rozvodovost v %	Průměrná délka trvání manželství při rozvodu v letech
1930	101.158	4962	5,6	10,7
1950	95.166	11.312	12,1	10,8
1960	74.173	12.970	15,9	9,8
1970	90.624	21.516	26,1	9,8
1980	78.343	27.218	30,7	10,1
1990	90.953	32.055	38	10,1
2000	55.321	29.704	41,4	11
2005	51.829	31.288	47,3	12,2
2010	46.746	30.783	50	12,7
2015	43.499	27.895	46,5	13
2016	50.768	24.996	45,2	13,1

Graf č. 1 - Rozvodovost³⁷

* Podíl manželství končících rozvodem za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství.

³⁶ Rádio Frekvence 1. Články. [online]. © 2020 Frekvence 1. In Zprávy. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.frekvence1.cz/clanky/zpravy/rozvodovost-v-cesku-klesa-prumerne-se-lide-rozvadaji-po-13-letech-manzelstvi.shtml>>.

³⁷ Český statistický úřad. Statistiky [online]. In Grafy populačního vývoje 1950 - 2018. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/uhurna-rozvodovost-v-letech-1950-2018>>.

5.2 Vliv rozpadu rodiny na její členy

Rozpad rodiny a rozvod manželství má zásadní vliv na její členy. Bezpochyby něco ztrácejí všichni účastníci. Pro každého to znamená nějakou změnu a převážně nebývají pozitivní. Výčet těchto změn je samozřejmě velmi obsáhlý, ale jako příklad uvádím některé z nejpodstatnějších, kterými jsou:

- dospělí ztrácejí partnera
- v případě dětí ztráta stálé přítomnosti matky nebo otce (někdy i trvale)
- změna bydliště a s tím v některých případech i změna zaměstnání
- změna vztahu dětí k rodičům
- celková změna vztahů v celé rodině - především se stranou (ex)partnerovy rodiny
- ekonomické ztráty - tato ztráta je pravidlem³⁸

5.2.1 Děti a rozvod

Zajisté se společnost shodne, že děti jsou vlivem rozpadu rodiny ovlivněny nejvíce ze všech. Budeme-li vycházet z aktuálního počtu rozvodů v České republice (cca 30 tisíc ročně) a složení rodin (průměrný počet dětí na rodinu), dojdeme k jasnému ukazateli pro ohrožení 40 tisíc dětí ročně.³⁹ Rodinným rozvratem či rozvodem je výrazně ohrožen zdravý vývoj osobnosti dítěte.

Dopad rozvodu na děti závisí na mnoha faktorech, například:

- věk dítěte
- intenzita konfliktu mezi rodiči
- zda mají sourozence, prarodiče a další příbuzné - role tzv. široké rodiny (prarodiče, strýc s tetou, bratranec a sestřenice), ke kterým bylo dítě dříve přitisknuto je pro dítě velmi důležitá. Rozvodem se tyto vnitřní vztahy velmi často hroutí.

Rodiče často děti považují za příliš malé na to, aby vnímali rozvod. Jak vyplynulo i z výzkumu dotazovaných matek, pro které to děti do 3 let nevnímají. To je ale velký omyl. To že se dítě nekroučí, nepláče, nevzteká a neprojevuje se ještě

³⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 119.

³⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 135.

neznámá, že rozvod nevnímá a netrpí. V některých případech nelze upozorovat na dítěti nějaké „změny“ ihned. Dítě je frustrováno, ale jeví se jako hodné a spokojené. Následky se mohou také projevit až v pubertě nebo i později.⁴⁰

„Dítě je zpravidla vnímavější vůči tomu, co se v rodině děje, než si dospělí jsou ochotni připustit.“⁴¹

Období po rozvodu je pro děti významná emocionální zátěž. Děti předškolního věku (období zvláště zranitelné) jsou zmatené, mají tendenci si klást vinu na sebe a jsou vystrašené. Starší děti mají starosti o svoji budoucnost a dávají najevo výrazný hněv. Věk ovšem není jediným rozdílem. Pohlaví hraje také svou roli. Rozdíl mezi chlapci a děvčaty je značný. Dívky jsou méně nápadné v projevu než agresivnější chlapci, prokazující antisociální chování častěji než opačné pohlaví.⁴²

Rozsáhlý výzkum z roku 1987 ukazuje na dítě z rozvedených rodin jako na méně ctižádostivé, méně svědomité, více citlivé (až přecitlivělé), více nervózní a dráždivé a méně oblíbené ve školním kolektivu. Při představě, že tímto obdobím prochází dítě, které už trpělo před rozvodem některou z psychických poruch, může pro něj pochopitelně znamenat ještě fatálnější důsledek.⁴³

„Největší trauma“ i tak se dá nazvat rozvodové řízení. Během něj v mnoha případech dochází k tzv. praní špinavého prádla. Pak je těžké, aby spolu manželé vycházeli i po rozvodu. U dítěte tím nabývá jeho frustrace, často je stavěno do pozice kde si musí vybrat koho má raději, resp. koho si více váží a s kým chce žít. V praxi potom dochází ke sporům o dítě a styk s ním, sporům o výživné a majetek. Je obecně známo, že rozvedení rodiče si skrze dítě jako prostředníka vyřizují „své účty“. Dítě k oběma rodičům má hluboký citový vztah. Vidí rodiče, kteří se měli rádi, ale už tomu tak není a dítě to nedokáže pochopit (je svědkem hádek a urážek). Hádky i po rozvodu mají hlubší a trvalejší následky. Je v trvalém stresu, napětí a úzkosti. Zhoršuje se jeho koncentrace což vede ke špatné školní výkonnosti dítěte. Následkem toho je dítě trestáno a rodiče se „zase“ hádají a svalují vinu ve výchově jeden na druhého. Rodiče dítě štvou proti druhému rodiči (vyřizují si již zmíněné účty). Dítě ztrácí zájem o školu a stává se pro něj utrpením. Střet rodičů začíná stagnovat a citové potřeby mění na

⁴⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 139-140.

⁴¹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 140.

⁴² GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 167.

⁴³ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 136.

materiální, resp. snaží se dítě „koupit“. Dítě má přeci poslouchat rodiče a tímto staví některé rodiče do pozice, kde poslouchají spíše oni a to má na vývoj dítěte špatný vliv. Základní psychologická poučka říká, že dítě si zvykne žít ve dvou světech, ale pouze pokud nejsou nepřátelské. To je fakt, na který by měl myslet každý rodič. Není-li to možné, měla by panovat alespoň neutralita.⁴⁴

Dle odborníků se z rozvodu lidé vzpamatovávají v rozmezí mezi dvěma až pěti lety. Podle šetření Výzkumného ústavu psychiatrického z Prahy se jedna třetina žen a jedna pětina mužů ještě po šesti letech s rozvodem stále nevyrovnala. Mnoho z těchto žen v těchto případech dokonce první rok po rozvodu z důvodu neurózy navštěvují praktického lékaře. V současnosti o dítě po porodu pečuje z 94% matka a v ostatních případech otec a ostatní příbuzní. Jde především o zvyklost (kult mateřství), která ženu od přírody považuje lepším a důležitějším rodičem, než je otec. Ani jeden z předpokladů dnešní věda nepotvrzuje, spíše naopak. Psychologické výzkumy prokazují, že otec zlepšuje školní výsledky dětí a u chlapců potlačuje kriminální sklony.⁴⁵ Chybějící otec v rodině totiž usměrňuje sexuální a agresivní energii stejného pohlaví. Ale ani to nedělá otce lepšího než matku. Názor, že i táta, který přijde domů z otravné práce a posadí se k televizi s pivem v ruce, je lepší než žádný, taky není úplný úspěch. Někteří otcové mohou mít na rodinu škodlivý vliv - špatný otec může vychovat špatného syna. To, že děti vyrůstají s oběma rodiči, ale ještě neznamená, že je všechno jak má být - i přesto může být dětství nešťastné, neúspěchy ve škole, problémy v práci aj. Zdá se, že nejlépe prospívají děti, jsou-li jejich rodiče zásadoví (ne však despotičtí), citliví k jejich potřebám a jsou-li děti milovány.⁴⁶

Při rekonstrukci rodiny, tzn. najde-li si rodič žijící s dítětem nového partnera, jsou tyto děti stresovány častým nucením navázat kontakt bližší, než sami chtějí. Proti jejich vůli jsou nuceni k mazlení a projevu lásky k osobě, ke které zpočátku nic necítí. To vede dítě k nedůvěře lidem obecně, nedostatku sebevědomí atd. Matky chtějí po dětech pochopení a tím nahradit co jim nedal jejich otec, což působí opět negativně na jejich vývoji osobnosti, neboť se tím mění její role. Rodičovství nemůžeme zrušit,

⁴⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 135-137, 143.

⁴⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. s. 117-118.

⁴⁶ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 167-169.

„pouze“ ho zapřít, potlačit nebo se k němu nehlásit, ale ne odepsat! Rodiči zůstáváme i po rozvodu.⁴⁷

Není překvapivé, že většina těchto dětí v dospělosti se pokouší o něco, co se jejich rodičům nepovedlo, tedy o zdárné a pevné manželství, založené na lásce a věrnosti.⁴⁸

⁴⁷ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 137, 140.

⁴⁸ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. s. 167.

6 NÁHRADNÍ FORMY RODINNÉ VÝCHOVY

Péče o příznivý vývoj a výchova dítěte je především právem a povinností obou rodičů. Bohužel ne všichni rodiče se však mohou nebo chtějí o své děti starat. Děti se tak ocitají v situaci, kde z nejrůznějších důvodů nemohou vyrůstat ve vlastní rodině a proto je třeba najít optimální formu náhradní rodinné péče, což je jeden z úkolů sociálně-právní ochrany dětí. Tyto sociální opatření ve prospěch dítěte spadají do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Dítěti má být umožněno, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, které by uspokojovalo jeho základní psychické potřeby, harmonicky rozvíjelo jeho osobnost a připravovalo je pro uspokojivé společenské zařazení.⁴⁹

„V případě svěřeni dítěte do péče na základě rozhodnutí soudu (do péče jiné osoby, pěstounské péče, předpěstounské péče, svěřeni do péče na základě předběžného opatření, osobní péče poručníka i v případě osvojení včetně péče před osvojením) náleží za podmínek daných příslušnými právními předpisy obdobně jako při péči o vlastní dítě nároky dle předpisů o nemocenském pojištění (peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné), pracovněprávních předpisů (mateřská a rodičovská dovolená), jakož i zákona o státní sociální podpoře, případně hmotné nouze.“⁵⁰

Většina odborných literárních publikací vychází ještě z dřívějšího zákona o rodině č. 94/1963 Sb., který byl zrušen k 01.01.2014 a nahrazen občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. (dále jen „občanský zákoník“). Z Toho důvodu si formy náhradní rodinné péče vymežíme tak, jak ho občanský zákoník upravuje:

- svěřeni dítěte do péče jiné osoby
- pěstounská péče
- pěstounská péče na přechodnou dobu
- poručenství - pokud poručník o dítě osobně pečuje
- osvojení
- ústavní výchova

⁴⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 166.

⁵⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Působnost MPSV [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. In Náhradní rodinná péče. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>>.

V zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SPOD“) mimo jiné uvádí: „Zprostředkování pěstounské péče a osvojení, pěstounská péče na přechodnou dobu, práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, dohody o výkonu pěstounské péče, státní příspěvek na výkon pěstounské péče a dávky pěstounské péče“.⁵¹

6.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Forma náhradní rodinné péče, kde soud svěří dítě do osobní péče jiné (pečující) osoby v souladu se zájmy dítěte za předpokladu, že o něj nemůže pečovat žádný z rodičů nebo poručník osobně.

Pečující osoba musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a se svěřením dítěte do osobní péče musí souhlasit. Soud dává přednost osobní péči osobě příbuzné, popř. osobě dítěti blízké před ostatními, není-li to proti zájmům dítěte. Práva a povinnosti této osobě určí soud. Pokud tak neučiní, použijí se přiměřené ustanovení o pěstounství. Vyživovací povinnost i nadále zůstává rodičům, tzn. soud stanoví rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry k rukám pečující osoby. Pokud nelze uložit rodičům nebo příbuzným vyživovací povinnost, tak tuto náhradní formu péče nelze uplatnit (použije se jiná forma náhradní péče). Pochopitelně tato forma je pro dítě „nejbližší“ k jeho originální rodině a proto má ze zákona přednost před ústavní výchovou.⁵²

6.2 Pěstounská péče

Pěstounství je další formou náhradní rodinné péče. Stejně jako je tomu v předchozí formě i zde je dítě svěřeno pěstounovi za předpokladu, že rodič nebo poručník nemůže o dítě pečovat a to na dobu nezbytně nutnou, tzn. na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Také zde platí přednostní právo před ústavní výchovou, totožné požadavky na pěstouna a vyživovací povinnost rodičů, popř. státu jako zastupitele. Rodič může požádat o vrácení dítěte zpět do své péče - soud vyhoví, je-li to v souladu se zájmy dítěte. Soud může dítě svěřit zájemcům o pěstounskou péči do předpěstounské péče, pro kterou platí obdobné povinnosti pěstouna

⁵¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Působnost MPSV [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. In Náhradní rodinná péče. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>>.

⁵² ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sbirka zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368, § 953-957. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.

jako je tomu v pěstounské péči. Pěstounská péče zaniká nejpozději plnou svéprávností či zletilostí

Práva a povinnosti stanovené občanským zákoníkem jsou:

- *„Pěstoun je povinen a oprávněn o dítě osobně pečovat.*
- *Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech. Vyžadují-li to okolnosti, stanoví další povinnosti a práva pěstouna soud.*
- *Pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak.*
- *Dítě svěřené do pěstounské péče pomáhá podle svých možností a schopností v pěstounově domácnosti; má-li vlastní příjem, přispívá i na úhradu společných potřeb rodiny.*
- *Dojde-li k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem v podstatné záležitosti týkající se dítěte, může dítě, rodič nebo pěstoun navrhnout soudu změnu práv a povinností, zrušení pěstounské péče, nebo jiné rozhodnutí.“⁵³*

Další práva a povinnosti pečujících osob upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „zákon o SPOD“), které jsou pro konkrétní rodiny upraveny v dohodě o výkonu pěstounské péče, popř. správním rozhodnutím.⁵⁴

6.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Jedná se o krátkodobou formu náhradní rodinné péče s dobou trvání maximálně 1 rok. (viz příloha II na straně 63-64)

⁵³ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sbirka zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368, § 966-970. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.

⁵⁴ Viz příloha I (strana 61-62).

6.4 Poručenství

Během života nastanou i nepříznivé situace jako jsou mj. úmrtí rodičů, zbavení, pozastavení nebo omezení jejich rodičovské odpovědnosti a svéprávnosti.⁵⁵ V těchto situacích je povinností soudu jmenovat dítěti poručníka. Tím nastává péče ve formě poručenství mezi poručníkem a poručenecem - poručník má povinnost výchovy, zastupování a správu majetku dítěte. Pokud ke jmenování ještě nedošlo, nebo došlo, ale stále se poručník péče neujal, je na orgánu sociálně-právní ochrany dětí, aby tuto povinnost zastoupila. V případě že se vhodný poručník nenajde je poručníkem tento orgán stanoven (právní zastoupení) a poručenec (dítě) je svěřeno do osobní péče ústavního zařízení, nebo do zařízení vyžadující okamžitou pomoc.

V praxi je dítě svěřeno poručníkovi, který byl stanoven rodiči (bylo-li to možné) nebo je soudem ustanoven někdo z příbuzných, blízkých nebo jiných vhodných osob (lze i dvěma - převážně manželům). Práva a povinnosti poručníka jsou obdobné jako při pěstounství. V případě poručenství (osobní péče) je poručník i dítě (poručenec) zabezpečen dávkami za stejných podmínek jako při pěstounství.⁵⁶

Zánik poručenství:

- nabude-li alespoň jeden z rodičů poručenecem rodičovskou odpovědnost, popřípadě nabude-li schopnost ji vykonávat,
- nabude-li dítě svéprávnosti,
- je-li dítě osvojeno,
- smrtí poručníka,
- rozhodnutím soudu o zproštění poručníka jeho funkce,
- odvoláním poručníka.⁵⁷

⁵⁵ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha : Portál, 2002. s. 17.

⁵⁶ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sbirka zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368, § 928-942. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.

⁵⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Působnost MPSV [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. In Náhradní rodinná péče. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>>.

6.5 Opatrovnictví

K opatrovnictví dochází stanovením soudu z těchto důvodů:

- návrhu poručníka - nezvládá správu jmění dítěte,
- hrozí-li střet zájmů dítěte a jiné osoby,
- nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte,
- je-li to v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu,
- stanoví-li tak zákon.

Pro opatrovnictví platí ustanovení o poručenství, poručníkovi a poručenci (přiměřeně)⁵⁸.

6.6 Osvojení

Akt známý také pod pojmem adopce, ve kterém dochází k přijetí cizí osoby za vlastní. Tím vzniká vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem. Osvojitel, popř. osvojitelé jsou na základě rozhodnutí soudu zapsáni do matriky jako rodiče a tím získávají i společné příjmení (pokud jde o manželství pár) - vztahy k původní rodině zanikají, ale nejpozději do zahájení školní docházky jsou povinni dítě informovat o skutečnosti osvojení. Osvojené dítě lze adoptovat, pokud je nezletilý a věkový rozdíl mezi dítětem a osvojitelem není menší než šestnáct let (výjimečně může být i menší). Osvojení mezi příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci nelze (to neplatí v případě náhradního mateřství). Osvojitelům ani osvojenci nenáleží žádné zvláštní dávky, jako při pěstounské péči.

O osvojení dítěte nemůže být rozhodnuto bez souhlasu jeho právního zástupce, kterým může být:

- rodiče dítěte - matka nejdříve šest týdnů po narození dítěte a otec nejdříve po narození
- osoby oprávněné dát souhlas za rodiče
- manžela osvojitele
- opatrovníka - dítě nedosáhlo alespoň věku dvanácti let

⁵⁸ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sbirka zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368, § 943-952. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.

- osvojence - dosáhnul-li alespoň věku dvanácti let, je třeba jeho souhlasu vždy (ledaže by nebyl schopen posoudit důsledky souhlasu nebo by se jednalo o zásadní rozpor proti zájmům dítěte)⁵⁹

Při mezinárodním osvojení je zajištění náhradní rodinné péče povinností státu, resp. jeho určeným orgánem a to v souladu s Úmluvou o právech dítěte (článek 20 a 21).

6.7 Ústavní výchova

Je poslední formou náhradní rodinné péče a ve smyslu blízkosti k originální (pokrevní) rodině také tou „nejvzdálenější“ - ostatní formy mají přednostní právo. Je-li v průběhu ústavní péče možnost zajistit jinou formu péče, je ústavní péče zrušena a nahrazena jinou. Důvody pro svěření dítěte do ústavní péče jsou pochopitelně totožné jako v předešlých formách. Ústavní výchova je zakotvena v § 971 až § 975 občanského zákoníku. Ústavní péči lze nařídít nejdéle na tři roky a opakovaně jí prodlužovat (maximálně do věku devatenácti let dítěte).

Ústavní zařízení lze rozdělit na:⁶⁰

- **Dětské domovy rodinného (bytového) typu** - budova rozdělena na bytové jednotky v nichž žije skupina dětí různého věku a pohlaví se svými dvěma či třemi vychovateli, kteří se střídají ve službě. Jídlo, praní prádla a ostatní služby ústav zajišťuje jednotně.
- **Kojenecké ústavy a dětské domovy klasického typu** - všechny potřeby zajištěny jednotně dle výchovného programu a provozního řádu. Děti jsou rozděleny podle věku do skupin, ve kterých se vychovatelé střídají.

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sbirka zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368, § 794-845. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>.

⁶⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. s. 169.

7 VÝZKUM

V praktické části bakalářské práce jsem se rozhodl věnovat dotazníkovému šetření. Dotazník je složený z 13 jednoduchých otázek (viz příloha III na straně 65), který bude navazovat na problematiku řešenou v teoretické části této bakalářské práce. Dotazník jsem vytvořil na webové stránce **survio.com** a následně byl veřejně sdílen přes přímý odkaz na sociální síti **facebook.com** v období od 12.02.2020 do 20.02.2020. V tomto období odpovědělo celkem 87 respondentů.

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bude získat z vyhodnocení dotazníku potřebné informace k potvrzení nebo vyvrácení předem stanovených hypotéz:

Hypotéza č. 1 - Domnívám se, že průměrný věk dotazovaných nebude vyšší než 40 let a sňatek neuzavřela ani polovina z nich (tzn. méně než 50% respondentů).

Hypotéza č. 2 – I přes vysokou rozvodovost předpokládám, že více než 60% dotazovaných vyrůstalo s oběma rodiči.

Hypotéza č. 3 - V současnosti (tzn. počátek 21. století) není manželství prioritou, ale i přes to je funkčnost současných rodin v pořádku.

7.2 Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1 - Váš věk?

Tabulka č. 2 - Přehled odpovědí⁶¹

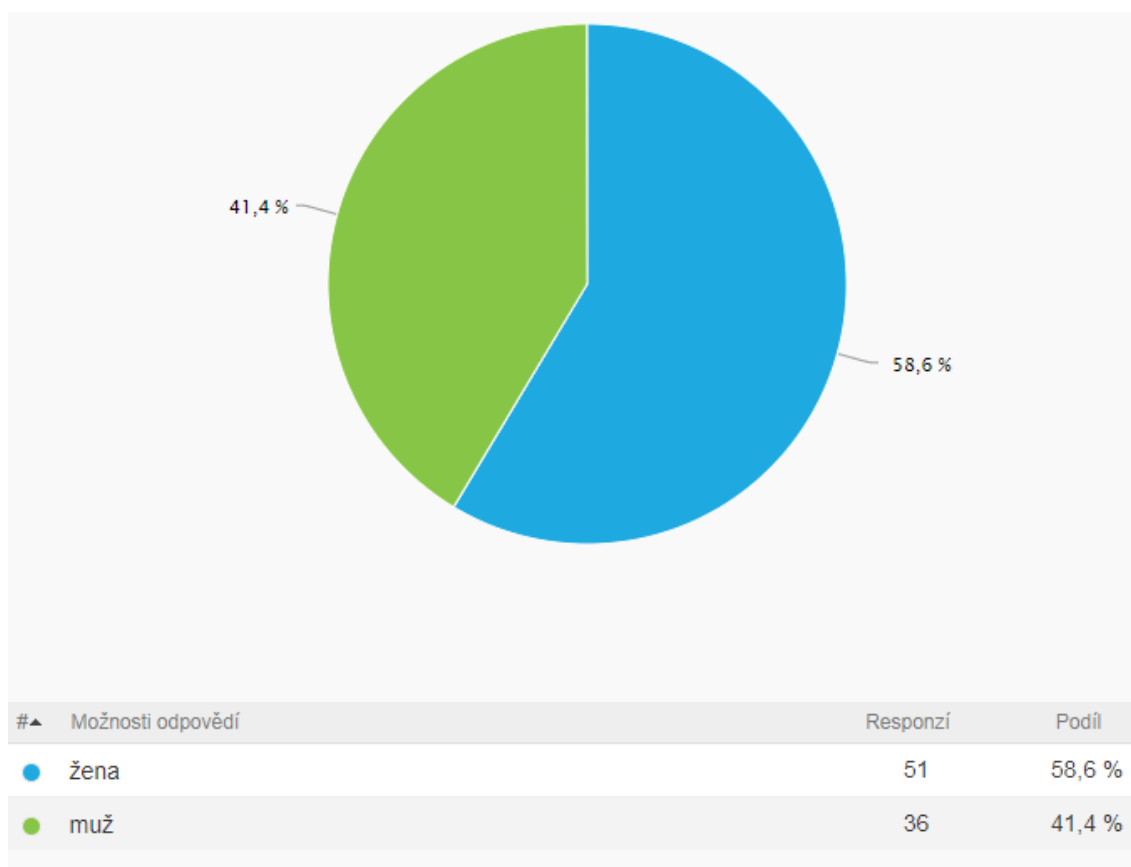
Věk	18	19	20	21	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
Počet odpovědí	3	3	2	5	2	2	2	5	4	3	2	5	4	8	4
Věk	34	36	37	38	39	40	41	42	43	46	47	50	53	66	
Počet odpovědí	3	3	6	2	2	2	2	2	1	3	2	3	1	1	

- Z tabulky je zřejmé, že na dotazník odpovídali respondenti z 29 věkových skupin ve věku od 18 do 66 let,
- průměrný věk všech respondentů je 32 let,
- průměrný věk všech dotazovaných žen je 33,5 let a u mužů je to 31,5 let.

⁶¹ Vlastní zdroj.

Otázka č. 2 - Vaše pohlaví?

Graf č. 2 - Pohlaví⁶²

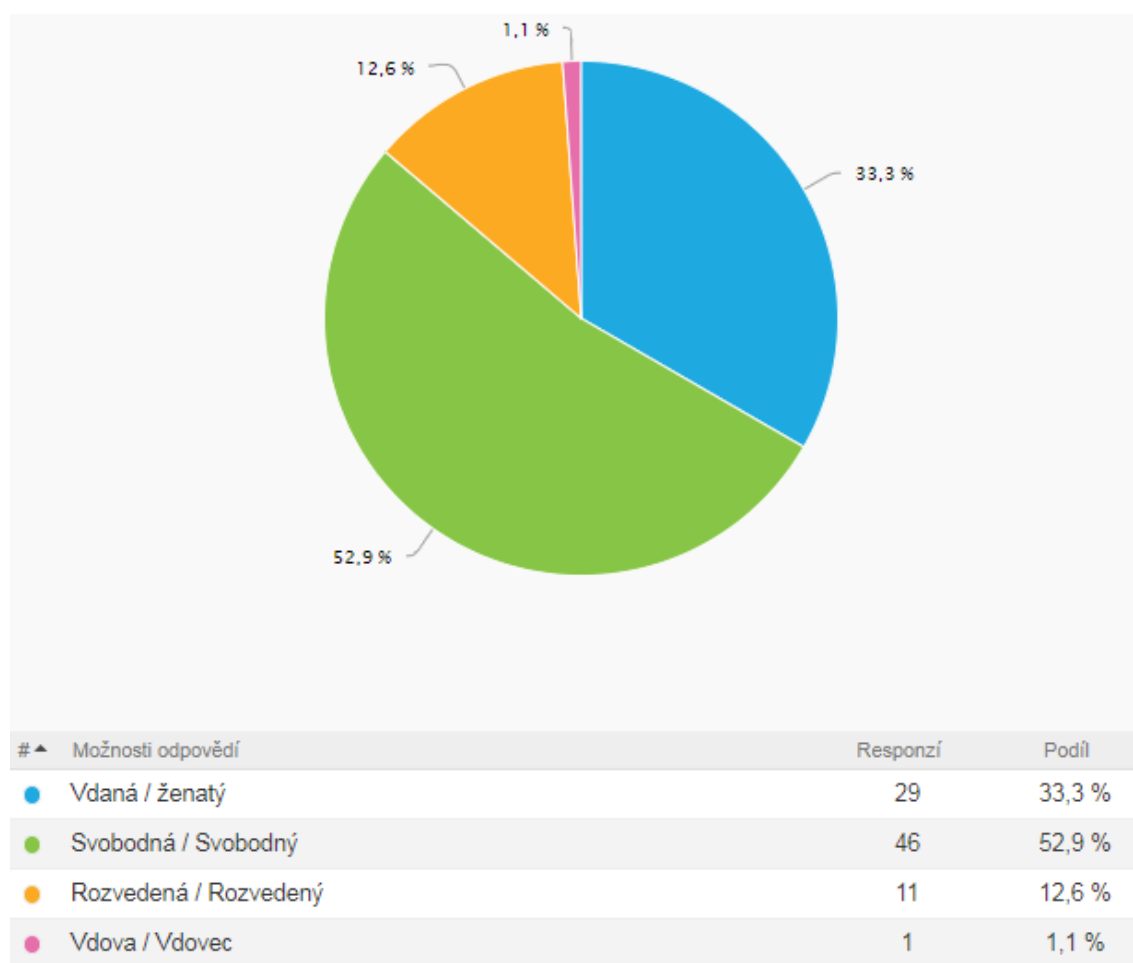

- Na dotazník odpovědělo již zmíněných 87 respondentů,
- jednalo se o 51 žen (58,6 %) a 36 mužů (41,4 %).

⁶² Vlastní zdroj.

Otázka č. 3 - Rodinný stav?

Graf č. 3 - Rodinný stav⁶³

- Nejčastější odpověď týkající se rodinného stavu byla svobodná / svobodný, přesněji se jednalo o 46 responzí (52,9 %), což je více než polovina,
- celá jedna třetina dotazovaných, tj. 29 žen a mužů (33,3 %) patřila mezi vdané, popř. ženaté,
- 11 respondentů (12,6 %) zvolilo odpověď rozvedená / rozvedený,
- na dotazník odpověděla 1 vdova (1,1 %) ⁶⁴.

⁶³ Vlastní zdroj.

⁶⁴ Jednalo se o ženu ve věku 47 let se dvěma dětmi.

Otázka č. 4 - Počet uzavřených manželství?

Tabulka č. 3 - Počet uzavřených manželství⁶⁵

Počet uzavřených manželství	žádné	jedno	dvě
Počet odpovědí žen	20 (23 %)	30 (34,5 %)	2 (2,3 %)
Počet odpovědí mužů	26 (29,9 %)	9 (10,3 %)	0 (0 %)
Počet odpovědí celkem	46 (52,9 %)	39 (44,8 %)	2 (2,3 %)

- Více než polovina, tj. 46 respondentů (52,9 %) z toho 20 žen (23 %) a 26 mužů (29,9 %) ještě neuzavřeli manželství,
- téměř polovina, tj. 39 respondentů (44,8 %) z toho 30 žen (34,5 %) a 9 mužů (10,3 %) již jedno manželství uzavřeli,
- pouze 2 ženy (2,3 %) uvedly, že už uzavřely manželství dvakrát,
- 41 jedinců (47,1 %), z toho 32 žen (36,8 %) a 9 mužů (10,3 %) uvedlo, že již uzavřeli manželství.

⁶⁵ Vlastní zdroj.

Otázka č. 5 - Věk, ve kterém jste uzavřel(a) první sňatek?

Tabulka č. 4 - Věk prvního sňatku⁶⁶

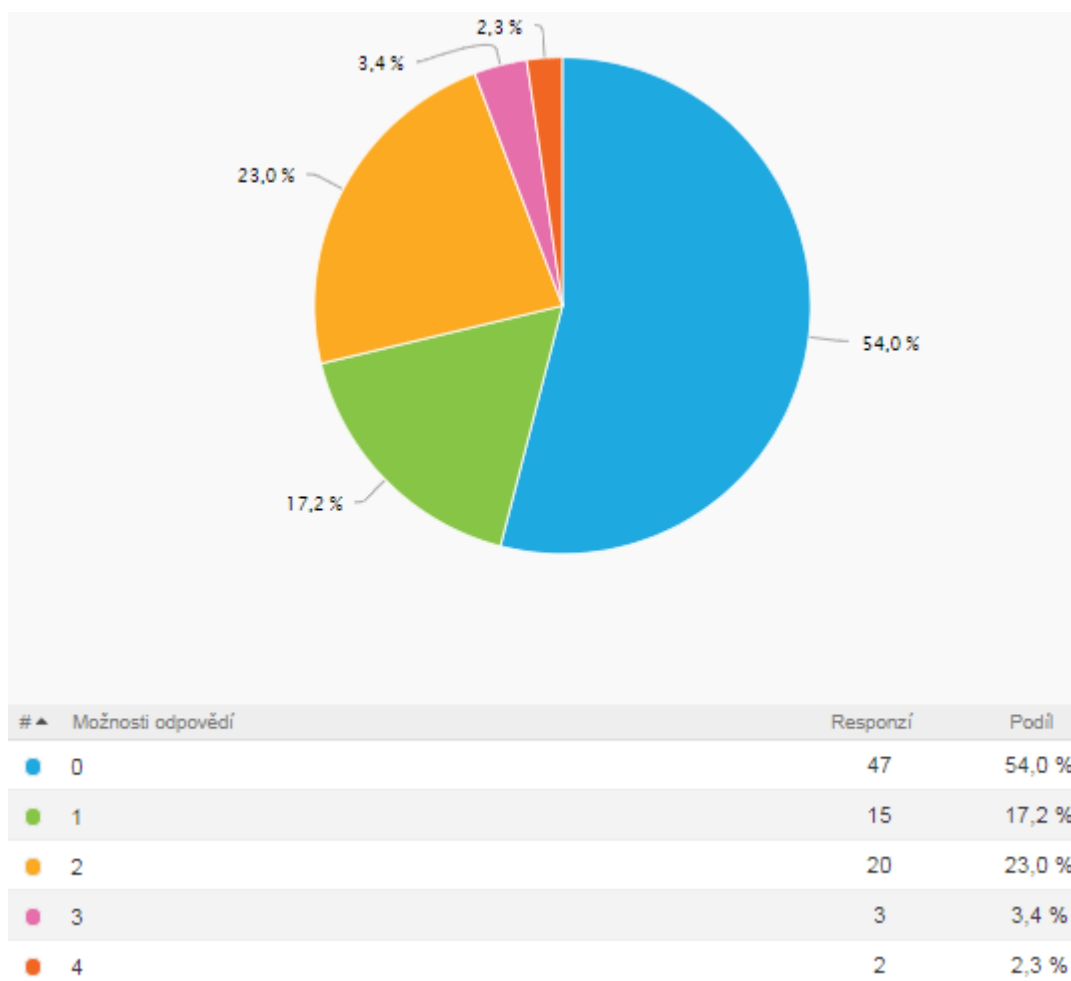
Věk	18	19	20	21	22	23	24	25
Počet odpovědí	3	1	4	2	4	2	2	2
Věk	26	27	28	29	30	31	34	35
Počet odpovědí	4	3	4	3	2	1	1	3

- Zde se odpovědi týkaly pouze 41 respondentů (47,1 %), kteří uvedli v předchozí otázce (viz vyhodnocení otázky č. 4 na str. 43) vstup do manželství,
- věk všech dotazovaných při uzavření prvního sňatku byl v rozmezí od 18 do 35 let (jednalo se celkem o 16 různých věkových skupin - viz tabulka č. 4),
- velmi zajímavá skutečnost, která vyplynula z jednotlivých odpovědí na dotazník je, že ženy převážně uzavřely sňatek v nižším věku, než tomu bylo u mužů,
- průměrný věk vstupu do manželství všech respondentů činil 25 let.

⁶⁶ Vlastní zdroj.

Otázka č. 6 - Počet dětí?

Graf č. 4 - Počet dětí⁶⁷

- „0“ byla nejčastěji zvolená odpověď. Tuto možnost zvolilo 47 respondentů (54 %) z toho 21 žen (24,1 %) a 26 mužů (29,9 %),
- 15 dotazovaných (17,2 %) měli v době vyplňování dotazníku jedno dítě, z toho se jednalo o 9 žen (10,3 %) a 6 mužů (6,9 %),
- dvě děti má téměř čtvrtina dotazovaných, s počtem 20 respondentů (23 %) a je velmi zajímavé, že šlo pouze o ženy,
- ve výsledcích se našly i 3 rodiče (3,4 %) třech sourozenců, z toho se jednalo o 2 ženy (2,3 %) a o 1 muže (1,1 %),
- čtyři děti uvedly do dotazníku pouze 2 ženy (2,3 %),
- téměř polovina - celkově 40 respondentů (46 %) uvedlo, že jsou rodičem. Při pohledu na výsledky odpovědí na otázku týkající se rodinného stavu a počtu

⁶⁷ Vlastní zdroj.

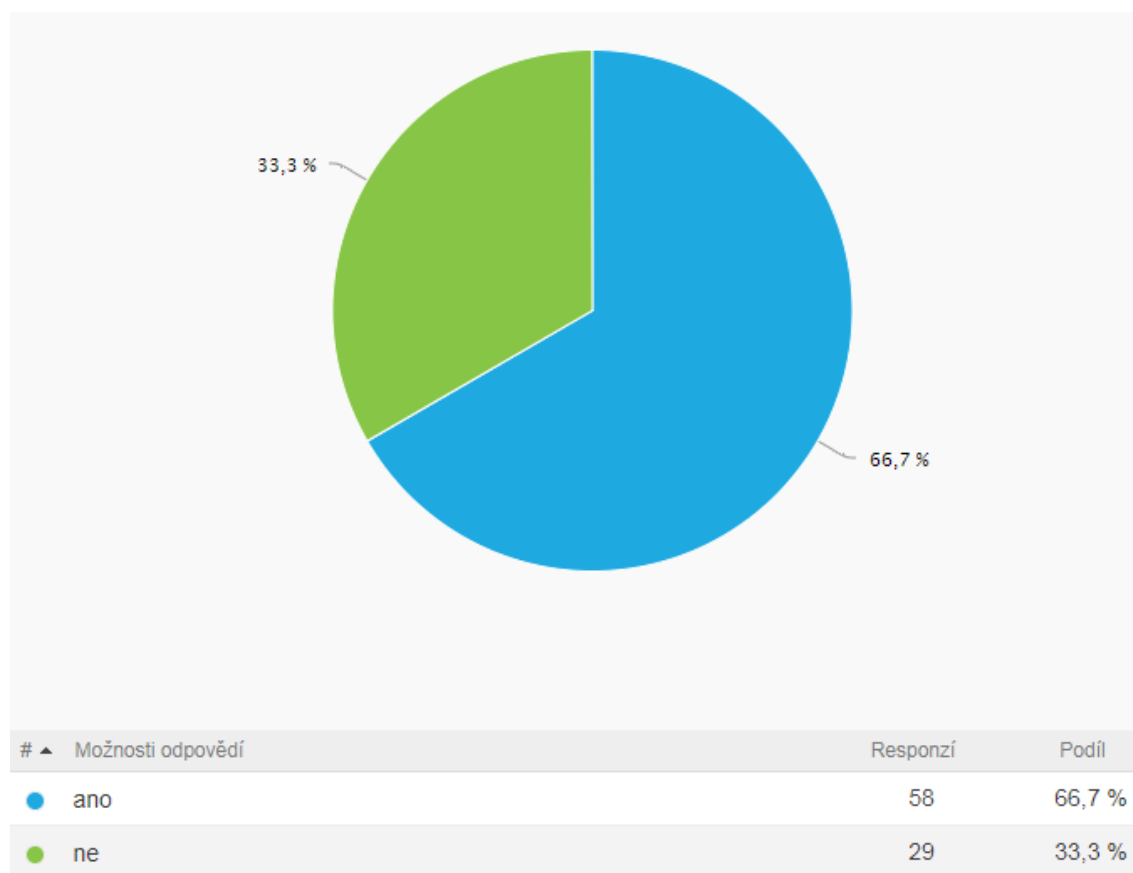
uzavřených manželství - 41 manželství, z toho 11 již rozvedených a 1 ovdovělé (viz vyhodnocení otázky č. 3 a 4 na str. 42-43) toto číslo může působit, že se jedná o manželské potomky. To ovšem není pravdou, neboť 8 z těchto 40 rodičů bylo svobodných.

Poznámka:

Je velmi zajímavé, že z celkového počtu 72 dětí (viz graf č. 4 na str. 45) bylo pouhých 9 dětí uvedeno muži a zbylých 63 dětí ženami. Na tuto skutečnost má značný vliv mj. počet zástupců obou pohlaví a jejich věk. Mezi respondenty bylo více žen než mužů a také průměrný věk byl vyšší u žen (viz vyhodnocení otázky č. 1 a 2 na str. 40-41).

Otázka č. 7 - Žil(a) jste do věku 18 let v úplné rodině? (matka + otec)

Graf č. 5 - Úplná rodina⁶⁸

- 58 dotazovaných (66,7 %), z toho 34 žen (39,1 %) a 24 mužů (27,6 %) vyrůstalo v prostředí úplné rodiny,
- zbylých 29 respondentů (33,3 %) z toho 16 žen (18,4 %) a 13 mužů (14,9 %) v období dospívání sdílelo domácnost pouze s jedním z rodičů - z grafu č. 5 lze jasně vydedukovat, že se tato skutečnost týkala každého třetího respondenta

⁶⁸ Vlastní zdroj.

Otázka č. 8 - Pokud ne, jak Vás to ovlivnilo?

Vliv žití v neúplné rodině pro všech 29 respondentů (33,3 %), tzn. třetinu všech dotazovaných lze dle dotazníkového šetření rozdělit na pozitivní (přínosné), negativní, jejich kombinaci, popř. neutrální.

Za pozitivní považují:

- Ukončení domácího násilí,
- důsledný výběr partnera.

Negativní vlivy:

- Absence mužského elementu,
- nedůvěra k lidem,
- nedůvěra v lásku,
- smutek po druhém rodiči.

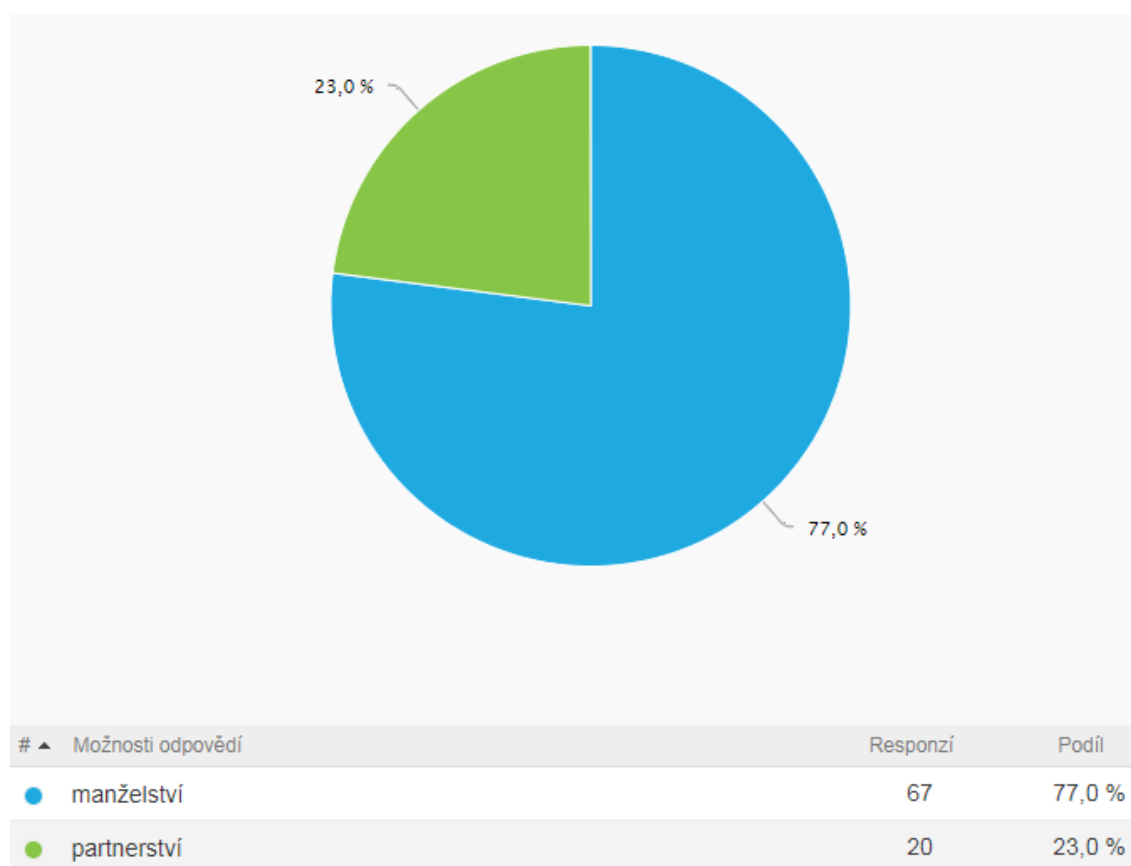
Nemalé zastoupení měla i změna pohledu na rodinný život a celou společnost. Našly se i tací, kteří si vliv na jejich osobnost uvědomovali, ale nedokázali jej popsat. Pro některé to byl „špatný vliv“ a pro některé byl přínosný i negativní zároveň.

Našla se i skupina, která nebyla absencí druhého rodiče ovlivněna vůbec. Např. jeden respondent uvedl, že :

„Nijak, rodiče si našli partnery, se kterými jsem dobře vycházela a vycházím do dnes. Hodně udělalo to, že se rodiče rozvedli v dobrém a chovají se k sobě slušně a s respektem. Díky tomu si dovolím říct, že nám nic nechybělo.“

Otázka č. 9 - Jakou formu vztahu upřednostňujete?

Graf. č. 6 - Formy vztahů⁶⁹

- Pro 67 respondentů (77 %) z toho 39 žen (44,8 %) a 28 mužů (32,2 %) je manželství prioritou,
- partnerství upřednostňuje „pouze“ 20 dotazovaných (23 %), z toho 12 žen (13,8 %) a 8 mužů (9,2 %)

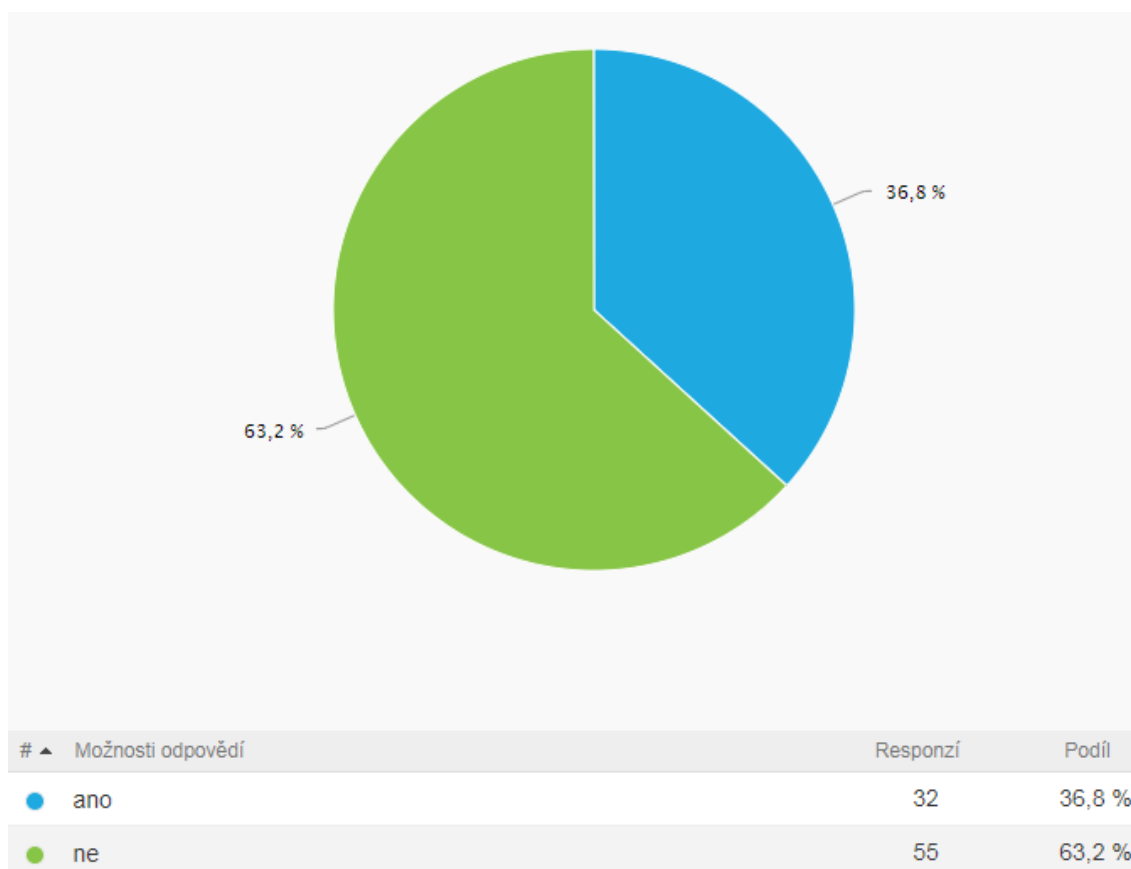
Poznámka:

Zjištění faktu, že téměř každá čtvrtá žena, ale i muž upřednostňuje partnerství před manželstvím je pro mě velmi překvapivé. Podle mého názoru společnost vnímá spíše muže jako ty, kteří se nechtějí „vázat“.

⁶⁹ Vlastní zdroj.

Otázka č. 10 - Je podle Vás podoba a fungování dnešních rodin v pořádku?

Graf č. 7 - (Dis)funkčnost rodin⁷⁰

- Pro 32 respondentů (36,8 %) z toho 14 žen (16,1 %) a 18 mužů (20,7 %) je současná podoba a fungování rodin v pořádku,
- to ale přebíjí zjištění o převažující nespokojenosti ostatních 55 jedinců (63,2 %), z nichž mezi drtivou většinu patřily ženy s počtem 37 hlasů (42,5 %) oproti mužům s 18 responzemi (20,7 %).

Poznámka:

Převaha ženské nespokojenosti vůči této otázce je pro mě dalším zajímavým zjištěním. Mužské odpovědi byly přesně půl na půl (tzn. 18 vs. 18).

⁷⁰ Vlastní zdroj.

Otázka č. 11 - Pokud ne, uveďte proč.

Odpovědi na tuto otázku se vzhledem k předchozí otázce týkalo pouze 55 dotazovaných (63,1 %). Ve výsledcích dotazníku bylo mnoho různých názorů, ale já jsem si z nich vybral pouze ty nejčastěji zmíněné a podstatné ke splnění účelu stanoveného cíle dotazníkového šetření.

Mezi tyto odpovědi patří mj.:

- Finanční nejistota,
- velmi častá nevěra a nedůvěra mezi partnery,
- nedostatek trávení volného času v rodinném kruhu (s dětmi, mezi partnery / manželi, ale i s rodinou jako celkem),
- upřednostňování kariéry a osobních zájmů na úkor rodiny,
- komunikace (neefektivní, špatná, nebo dokonce vůbec žádná),
- příliš uspěchaná doba (úzce souvisí s některými body),
- sociální sítě,
- zanedbaná výchova dětí (počítače, televize, tablety, ...),
- rozvod (příliš vysoká rozvodovost),
- nostalgie mužských elementů z dob patriarchy - zastaralé role muže a ženy (žena „otrokem“ domácnosti a výchovy dětí a muž pouze jako živitel rodiny).

Otázka č. 12 - Co by podle Vás přispělo k lepší funkčnosti rodin?

Reakce na tuto otázku pochopitelně navazovaly na otázku č. 11 (viz str. 51). K lepší funkčnosti by tak podle dotazovaných přispělo:

- Větší podpora státu (především finanční),
- zlepšit celkovou komunikaci
 - a) řešit problémy - neutíkat od nich,
 - b) upřímnost,
 - c) naslouchat druhému,
- věnovat více času všem rodinným členům - společné zájmy (rodinné výlety, společenské hry, sportovní aktivity, aj.) - nenahrazovat tento čas trávením času na sociální síti a ve virtuální realitě,
- zlepšit výchovu dětí - stanovit jasná pravidla, která bude striktně dodržovat každý člen rodiny, určení rolí, důslednost, věnovat se dětem v oblasti vzdělání (oblast školství, etiky a společenských zvyků),
- zapojení mužů v domácnosti (domácí práce a výchova dětí),
- vyšší důvěra, věrnost, úcta, tolerance a hledání kompromisů mezi partnery.

Otázka č. 13 - Co považujete za hlavní příčinu rozpadu rodin?

Jelikož se tato otázka týkala opět stejných účastníků, tak bych se vyhodnocením této otázky znovu opakoval. Není překvapením, že nejčastěji uvedené příčiny se týkaly partnerské nevěry, příliš hektického života, alkoholu, morální nevyzrálosti partnerů a jejich špatné komunikace.

7.3 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Hypotéza č. 1 - Domnívám se, že průměrný věk dotazovaných nebude vyšší než 40 let a sňatek neuzavřela ani polovina z nich (tzn. méně než 50% respondentů).

Hypotéza č. 2 - I přes vysokou rozvodovost předpokládám, že více než 60% dotazovaných vyrůstalo s oběma rodiči.

Hypotéza č. 3 - V současnosti (tzn. počátek 21. století) není manželství prioritou, ale i přes to je funkčnost současných rodin v pořádku.

Na základě získaných informací jsem potvrdil nebo vyvrátil předem stanovené hypotézy následovně:

Hypotéza č. 1 se potvrdila - odpovědi na tuto hypotézu lze jasně vyhodnotit z otázky č. 1 (viz str. 40) a otázky č. 4 (viz str. 43). Průměrný věk všech dotazovaných respondentů po jeho zaokrouhlení je 32 let tzn. méně než 40let a sňatek uzavřelo pouze 41 respondentů tj. 47,1% z celkových 87 (méně než polovina - 50%).

Hypotéza č. 2 se potvrdila - 58 dotazovaných (66,7 %) žila ve společné domácnosti s oběma rodiči (viz otázka č. 7 na str. 47).

Hypotéza č. 3 byla vyvrácena - 20 respondentů uvedlo (viz otázka č. 9 na str. 49), že dává přednost partnerství před manželstvím. Ovšem je zapotřebí si uvědomit, že mezi nimi jsou osoby s velmi nízkým věkem (kolem 20 let) a také starší jedinci, kteří si už prošli rozvodem. Skutečný nesouhlas s manželstvím je tím značně minimalizován. Manželství je tedy převážnou většinou respondentů považováno za prioritu. Bohužel funkčnost rodin je převážnou většinou, tj. 55 respondenty (63,1 %) vnímána za problémovou, nesprávnou či disfunkční z mnoha důvodů (viz otázka č. 11 na str. 51).

8 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažil naplnit cíle, které jsem si už předem stanovil v první kapitole. Zvolené téma práce pro mě bylo jasnou volbou, jelikož jsem sám rodičem i manželem své vlastní rodiny. Pojmy jako rodina, děti, manželství aj. jsou tak často zmiňovány jako nedílná součást této práce.

Rodina je mnoha autory odborných literatur považována za nejvýznamnější socializační činitel společnosti. Děti do rodiny bezpochyby řadím jako nejdůležitější členy. Pro dítě je rodina první sociální skupinou, ve které se ocitne. Jejím prostředím je již od počátku významně ovlivněn život každého jedince.

Povědomí o historickém vývoji rodiny ve společnosti považují za nevyhnutelnou součást znalostí pro správnou, vhodnou a řádnou funkčnost dnešních rodin. Je všeobecně známo, že chybami se člověk učí. Bylo tomu tak na válečném poli a mělo by tomu tak být i v rodinném prostředí. Disfunkčnost rodiny je velmi často způsobena dosud nevyřešeným zrovnoprávněním žen, což potvrdily i některé odpovědi dotazovaných respondentů z dotazníku. Patriarchální postavení ženy vs. muže a jejich role jsou bohužel stále zakořeněny v mnoha manželstvích. I tato skutečnost mě motivovala k tomu se věnovat oblasti historie a porovnávání moderního života, což může být pro čtenáře velmi přínosné.

Rodina, její rozpad a ostatní okolnosti jsou téměř vždy individuálními záležitostmi. Jednoduše řečeno: „jaké si to udělám, takové to mám“. Člověk by se neměl řídit pouze tím co mu bylo poskytnuto v jeho vývojové etapě života rodiči či prarodiči. Měl by se také řídit vlastním instinktem, vzdělávat se z odborných publikací, „jít s dobou“ a nedržet se jen rodinných tradic (názorů, společenských zvyků). Doba se mění a přináší spoustu nových možností a příležitostí, které mohou být starší generací zavrženy, popř. nepochopeny. Následné zbytečné spory mezi touto širokou rodinou tvořenou z více generací mají na rodiny i celou společnost negativní následky (například dětem nikdo prarodiče nenahradí). V případě náhradní rodinné výchovy dítěte, které je také věnována nemalá část mé práce, sloužila čistě k rozšíření znalostí a upevnění rodinných hodnot. Charakteristika rodiny a seznámení s teoretickou částí, které byly vedlejším cílem lze považovat za splněné.

Praktická část analyzovala výsledky z dotazníkového šetření a na jejich základě byly potvrzeny dvě ze tří předem stanovených hypotéz (viz strana 39 nebo 54). Třetí hypotéza byla vyvrácena z obou předpokladů, které obsahuje, tento fakt nespokojenosti respondentů pro mě byl zklamáním. Těmito skutečnostmi došlo k dosažení cílů, které byly stanoveny už v zadání bakalářské práce.

Závěrem bych chtěl apelovat: maximalizujte komunikaci minimálně s lidmi, na kterých Vám záleží; chovejte se k ostatním tak, jako byste chtěli, aby se chovali oni k Vám; nehleďte chyby pouze na ostatních, ale zamyslete se i nad sebou; než se rozhodnete založit si vlastní rodinu, ujasněte si priority. Dnešní pohodlný život nabízí mnoho možností a je pouze na každém z nás, jak se k tomu postaví.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BERTINI, K. *Sendvičová rodina : souběžná péče o malé děti a seniory*. 1. vyd. Praha : Portál, 2013. 211 s. ISBN 978-80-262-0478-7.
2. DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 128 s. ISBN 80-7178-249-1.
3. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů : nestvůry, nástroje, obrana*. Nové přeprac. vyd. Praha : Galén, 2006. 327 s. ISBN 80-7262-410-5.
4. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů : O spatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. Praha : Makropulos, 1996. 303 s. ISBN 80-901776-8-9
5. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
6. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
7. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte : dětská závist, žárlivost, nevěra a rozvod, nový partner v rodině, nevlastní sourozenci, vzpomínky z dětství*. 1. vyd. Praha : Grada, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
8. MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha : Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.
9. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová a síť*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : SLON, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
10. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
11. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
12. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina : mýty a skutečnost*. 1. vyd. Brno : Blok, 1990. 184 s.
13. GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Agro, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
14. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno : PAIDO, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.

15. SHAEFFEROVÁ, E. *Co je rodina?*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1995. 178 s. ISBN 80-85495-41-4.

Elektronické zdroje

1. Rádio Frekvence 1. Články. [online]. © 2020 Frekvence 1. In Zprávy. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.frekvence1.cz/clanky/zpravy/rozvodovost-v-cesku-klesa-prumerne-se-lide-rozvedeji-po-13-letech-manzelstvi.shtml>>.
2. Český statistický úřad. Statistiky [online]. In Grafy populačního vývoje 1950 - 2018. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/uhrna-rozvodovost-v-letech-1950-2018>>.
3. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Působnost MPSV [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. In Náhradní rodinná péče. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In Sběrka zákonů, České republiky. 2012, částka 33, s. 1025-1368. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>>. ISSN 1211 1244.
2. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In Sběrka zákonů, Československé republiky. 1963, částka 53, s. 339-350. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1232>>.
3. ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104 ze dne 30. září 1990 o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In Sběrka zákonů, České a Slovenské Federativní Republiky. 1991, částka 22, s. 502-512. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2434>>.
4. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In Sběrka zákonů, České republiky. 1999, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>>.

10 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

Tabulka č. 1 - Rozvodovost

Tabulka č. 2 - Přehled odpovědí

Tabulka č. 3 - Počet uzavřených manželství

Tabulka č. 4 - Věk prvního sňatku

Grafy

Graf č. 1 - Rozvodovost

Graf č. 2 - Pohlaví

Graf č. 3 - Rodinný stav

Graf č. 4 - Počet dětí

Graf č. 5 - Úplná rodina

11 PŘÍLOHY

Příloha I: Práva a povinnosti pěstouna vyplívající ze zákona o SPOD

Příloha II: Vymezení pěstounské péče na dobu přechodnou dle zákona o SPOD

Příloha III: Dotazník

Příloha I: Práva a povinnosti pěstouna vyplívající ze zákona o SPOD

- právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče
 - po dobu, kdy je osoba pečující uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,
 - při narození dítěte,
 - při vyřizování nezbytných osobních záležitostí,
 - při úmrtí osoby blízké,
- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let,
- právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,
- právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě,
- právo na pomoc při plnění povinností v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku,
- povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích,
- povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče prostřednictvím osobního styku pěstounů a dětí jim svěřených do pěstounské péče se zaměstnanci subjektu, s nímž tyto osoby uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, a to minimálně jednou za 2 měsíce, jakož i povinnost spolupracovat se zaměstnanci obecního úřadu obce s rozšířenou působností

pověřenými sledovat jednou za 6 měsíců vývoj dětí svěřených do pěstounské péče,

- v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.

ZDROJ: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

Příloha II: Vymezení pěstounské péče na dobu přechodnou dle zákona o SPOD

§ 27a

(1) Krajský úřad vede pro účely zajištění pěstounské péče pro dítě na přechodnou dobu evidenci osob, které mohou pěstounskou péči po přechodnou dobu vykonávat. Do evidence se osoby zařazují na základě žádosti podané u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen po doplnění žádosti o údaje a doklady uvedené v odstavci 3 neprodleně žádost postoupit krajskému úřadu.

(2) Do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči po přechodnou dobu, se zařazují osoby, které na základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě, a to zejména z hlediska krátkodobosti takové péče a péče o dítě krátce po jeho narození.

(3) Evidence obsahuje

a) žadatelovy osobní údaje uvedené v § 21 odst. 5 písm. a),

b) doklady uvedené v § 21 odst. 5 písm. b) až f) a i),

c) písemný souhlas s tím, že krajský úřad je oprávněn kdykoliv,

1. zjišťovat další údaje potřebné pro zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči po přechodnou dobu,

2. zjišťovat, zda nedošlo ke změně skutečností uvedených v žádosti,

d) stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zařazení žadatele do evidence,

e) stejnopis správního rozhodnutí podle § 47b s vyznačením právní moci nebo stejnopis dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b,

f) údaje o charakteristice a počtu dětí, kterým je osoba v evidenci schopna poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu,

(4) Odborné posouzení žadatele se provede na základě žádosti podané podle odstavce 3; pro odborné posouzení žadatele platí § 27 obdobně.

(5) Krajský úřad rozhodne o zařazení žadatele do evidence uvedené v odstavci 1 a o jeho vyřazení z této evidence nebo o tom, že žadatel do této evidence zařazen nebyl. Opis rozhodnutí uvedeného v předchozí větě zašle krajský úřad obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. O vedení evidence o zařazení žadatele do evidence a o jeho vyřazení platí § 22 až 24c přiměřeně.

(6) Krajský úřad předá opis seznamu osob zařazených do evidence osob, které mohou po přechodnou dobu vykonávat pěstounskou péči, a to včetně údajů uvedených v odstavci 3, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu. Krajský úřad je povinen tento seznam bezodkladně doplňovat na základě změn, ke kterým v evidenci podle odstavce 1 došlo, a toto doplnění sdělit také uvedeným obecním úřadům obcí s rozšířenou působností.

(7) Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na

a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,

b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo

c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.

(8) Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče podle odstavce 7, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče podle odstavce 7.

(9) Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má trvat pěstounská péče podle věty první u sourozence, který byl do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi svěřen jako poslední.

Příloha III: Dotazník

1. Váš věk?

2. Vaše pohlaví?

- žena
- muž

3. Rodinný stav?

4. Počet uzavřených manželství?

5. Věk, ve kterém jste uzavřel(a) první sňatek?

6. Počet dětí?

7. Žil(a) jste do věku 18 let v úplné rodině? (matka + otec)

- ano
- ne

8. Pokud ne, jak Vás to ovlivnilo?

9. Jakou formu vztahu upřednostňujete?

- manželství
- partnerství

10. Je podle Vás podoba a fungování dnešních rodin v pořádku?

- ano
- ne

11. Pokud ne, uveďte proč.

12. Co by podle Vás přispělo k lepší funkčnosti rodin?

13. Co považujete za hlavní příčinu rozpadu rodiny?